

Menadžment aktivnosti na Putovima svetoga Jakova

Špiranec, Karmen

Graduate thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Polytechnic of Međimurje in Čakovec / Međimursko veleučilište u Čakovcu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:110:804284>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-09**

Repository / Repozitorij:

[Polytechnic of Međimurje in Čakovec Repository -
Polytechnic of Međimurje Undergraduate and
Graduate Theses Repository](#)

MEĐIMURSKO VELEUČILIŠTE U ČAKOVCU
STRUČNI DIPLOMSKI STUDIJ MENADŽMENT TURIZMA I SPORTA

Karmen Špiranec

**MENADŽMENT AKTIVNOSTI NA PUTOVIMA
SVETOGA JAKOVA**

DIPLOMSKI RAD

Čakovec, srpanj 2023.

MEĐIMURSKO VELEUČILIŠTE U ČAKOVCU
STRUČNI DIPLOMSKI STUDIJ MENADŽMENT TURIZMA I SPORTA

Karmen Špiranec

**MENADŽMENT AKTIVNOSTI NA PUTOVIMA
SVETOGA JAKOVA**

**MANAGEMENT OF ACTIVITIES ALONG THE SAINT
JACOB'S TRAILS**

DIPLOMSKI RAD

Mentorica:

Doc. dr. sc. Nevenka Breslauer, prof. struč. stu.

Čakovec, srpanj 2023.

MEĐIMURSKO VELEUČILIŠTE U ČAKOVCU
POVJERENSTVO ZA DIPLOMSKI ISPIT

Čakovec, 20. veljače 2023.

DIPLOMSKI ZADATAK br. 2022-MTSD-I-84

Pristupnik: **Karmen Špiranec (0313023211)**

Studij: **Menadžment turizma i sporta**

Zadatak: **Menadžment aktivnosti na Putovima svetoga Jakova**

Opis zadatka:

U radu će se analizirati rast kulturnog turizma u posljednjih nekoliko godina. Kulturni turizam dramatično je promijenio način na koji se percipira i čuva arhitektonska baština španjolskih gradova. Oživljavanje stare srednjovjekovne hodočasničke ceste Puta za Santiago 1990-ih dovelo je do porasta kulturne važnosti niza sjeverozapadnih španjolskih gradova i mjesta.

Zbog pojave kulturnog turizma Camino postao važan izvor gospodarskog rasta u sjeverozapadnoj Španjolskoj. Ovaj se rad će se usredotočiti na analizu Puta za Santiago, menadžment aktivnosti smještaja i prihvata hodočasnika, sadržaje koji su im namijenjeni kao i na način organizacije puta za same sudionike. Rad donosi pregled i analizu Puteva svetoga Jakova koji postoje na teritoriju Republike Hrvatske te njihov doprinos daljnjem razvoju održivog turizma. Analizirat će se posjećenost Puta za Santiago, motivi sudionika te promijene u strukturi sudionika u post korona razdoblju. Ilustrirat će se način na koji kulturni turizam može stvoriti novi prostor i snažniju gospodarsku dinamiku.

Rok za predaju rada: 20. rujna 2023.

Mentor:

Predsjednik povjerenstva za
diplomski ispit:

doc. dr. sc. Nevenka Breslauer

ZAHVALA

Najsrdalnije zahvaljujem mentorici na svesrdnoj i stručnoj pomoći u pogledu usmjeravanja, savjeta, podizanju motivacije te na bezrezervnoj podršci za vrijeme pisanja diplomskog rada čime mi je značajno pomogla u obradi odabrane teme.

Na kraju, i jednako važno, zahvaljujem svojoj obitelji, svojoj djeci Noemi, Idi i Lovri, radnom kolektivu te svim prijateljima i kolegama koji su me podržavali i podupirali tijekom mog fakultetskog obrazovanja.

SAŽETAK

U radu će se obraditi tematika suodnosa turizma i hodočašća, odnosno hodočašća i suvremene motivacije turista u potrazi za duhovnom ili doživljajnom dimenzijom turističkog putovanja. Turizam i psihologija međusobno su povezani jer promatranjem psihologije turista do izražaja dolazi činjenica kako su ovi odnosi međusobno snažno prožeti. Motivacija turista za odlazak na putovanje i odabir destinacije ima značajnu ulogu u samoj fazi kupovine turističkog proizvoda i/ili usluge, a odluka o odabiru destinacije predstavlja složeni proces, prema Maslowljevom modelu hijerarhije ljudskih potreba. (Breslauer 2022, str. 43)

Objasnit će se važni pojmovi vezani za turizam, hodočašća i menadžment Puta svetoga Jakova. Hodočašća su putovanja potaknuta vjerskim motivima i predstavljaju jedan od najstarijih oblika turizma. Hodočasnički turizam doživljava sve veću popularnost porastom slobodnoga vremena, ekonomskih sredstava te popularizacijom pojedinih ruta. Put svetoga Jakova, izvornog naziva Camino de Santiago ili Put za Santiago, jedan je od najznačajnijih hodočasničkih putova. Uz značajnu vjersku dimenziju, danas predstavlja i pravi turistički proizvod koji ima stalnu tendenciju rasta turističke posjećenosti, što je i vidljivo usporedbom službenih podataka ureda u Santiagu de Composteli kroz proteklih desetak godina (<https://oficinadelperegrino.com/estadisticas-2/>). Također, prezentirat će se rezultati osobnog istraživanja kojemu je cilj bio istražiti motivaciju za odlazak na hodočašće, popularnost pojedinih ruta te psihografsku i demografsku kategoriju hodočasnika.

Ključne riječi: hodočašće, turizam, motivacija turista, Put svetoga Jakova

Sadržaj

Sažetak

1.	UVOD	8
2.	MOTIVACIJA TURISTA ZA HODOČAŠĆE	9
2.1.	Motivacija turista	9
2.2.	Hodočasnički turizam	11
3.	PUT SVETOGA JAKOVA	13
3.2.	KRALJEVINA ŠPANJOLSKA	15
3.3.	RUTE PUTA SVETOGA JAKOVA	16
3.4.	NAJPOSJEĆENIJE RUTE PUTA SVETOGA JAKOVA	17
3.4.1.	Francuski put	17
3.4.2.	Portugalski centralni put	17
3.4.3.	Portugalski obalni put	18
3.4.4.	Sjeverni put	18
3.4.5.	Engleski put	18
3.4.6.	Primitivni put	18
3.4.7.	Via de la Plata	18
3.4.8.	Muxía – Finisterre	19
3.5.	SMJEŠTAJ HODOČASNIKA	19
3.6.	COMPOSTELA	19
4.	PUTOVI SVETOGA JAKOVA U HRVATSKOJ	20
4.1.	RUTA KRK	20
4.2.	RUTA BANOVINI	21
4.3.	RUTA IMOTA	21
4.4.	RUTA ŠIBENIK	22
4.5.	RUTA PODRAVINA	22
5.	STRUKTURA SUDIONIKA NA PUTU SV. JAKOVA OD 2019. DO 2022. GODINE 23	
6.	METODOLOGIJA I PODATCI	29
7.	ANALIZA I INTERPRETACIJA DOBIVENIH REZULTATA	30
8.	INTERVJU SA SUDIONIKOM HODOČAŠĆA	38
9.1.	Kratka biografija	38
9.2.	Intervju	38

9.	ZAKLJUČAK	42
10.	LITERATURA.....	44
11.	POPIS SLIKA, GRAFIČKIH PRIKAZA I TABLICA	46

1. UVOD

Put svetoga Jakova, izvornog naziva Camino de Santiago ili Put za Santiago, popularna je mreža hodočasničkih ruta i hodočašća koja započinju na različitim mjestima u Europi, a završavaju u gradu Santiago de Compostela smještenom u Galiciji u Španjolskoj. Grad je poznat po apostolu sv. Jakovu čiji su ostatci otkriveni u 9. stoljeću. Ruta je dodatno valorizirana 1987. godine kada ju je Vijeće Europe proglasilo „Europskom kulturnom rutom”. Također, 1993. godine Francuski put i rute sjeverne Španjolske, ukupne dužine 1.500 metara, upisane su na UNESCO-ov Popis svjetske baštine. Sve to rezultira dodatnom popularizacijom hodočasničkih ruta, poglavito u posjetitelja koji na Put svetog Jakova odlaze motivirani kulturnim i tome srodnim razlozima. Put sv. Jakova postaje još popularniji poklonicima putovanjem poznatog pisca Paula Coelho koji je 1986. godine prošao put kroz sjevernu Španjolsku te o tome napisao knjigu Hodočašće (<https://www.britannica.com/biography/Paulo-Coelho>). Uz veliki religiozni značaj, ali i zbog svoje hodočasničke vrijednosti, Put svetoga Jakova posljednjih se desetak godina nametnuo kao značajan turistički proizvod s prisutnom stalnom tendencijom rasta turističke posjećenosti. Prema službenim podacima ureda u Santiagu de Composteli u grad se slijevaju na stotine tisuća hodočasnika godišnje. To uvelike utječe na turističke rezultate Kraljevine Španjolske, jedne od vodećih turističkih zemalja Europe, danas članice Europske unije. Pad broja posjetitelja zabilježen je samo tijekom pandemijskih godina, uslijed bolesti COVID-19, što je vidljivo iz podataka obrađenih u radu (<https://whc.unesco.org/en/list/669/>).

Upravo brojni faktori utječu na ponašanje turista koje se, u svojstvu potrošača, može analizirati iz više perspektiva te s različitih stajališta koja uključuju i odgovarajuće podjele. Naime, kako bi se realiziralo neko turističko putovanje, potrebno je postojanje nekoliko važnih preduvjeta. To je višak slobodnog vremena, odnosno dokolice, te raspoloživost potrebnih novčanih sredstava osobe kod koje su se pojavile turističke potrebe. Istodobno, da bi ista osoba ostvarila svoju želju i potrebu za putovanjem, nužan je utjecaj različitih *push* i *pull* motivatora. Sama motivacija može biti jedna od varijabli turističkog ponašanja i njegova pokretačka sila (Fodness, 1994), a čimbenici koji utječu na nju mogu biti unutarnji i vanjski. Navedeni pojmovi važni su za razumijevanje samog rada.

Rezultati istraživanja ukazuju na različite afinitete i doživljaj posjetitelja na Putu sv. Jakova. Istodobno, rezultati prikazuju utjecaj motiva na odluku o putovanju. U skladu s postavljenom hipotezom o potrebi nadogradnje sadržaja namijenjenih hodočascima, u pogledu društvenih

aktivnosti i sportske rekreacije na punktovima gdje odsjedaju, rad donosi i intervju s prof. kineziologije Vatroslavom Horvatom koji je u tri navrata prošao različitim rutama Puta sv. Jakova. Doprinos rada vidljiv je u smjernicama za razvoj Putova svetog Jakova, koji postoje na području Republike Hrvatske, kao vrijednog hodočasničkog, a samim time i turističkog proizvoda.

2. MOTIVACIJA TURISTA ZA HODOČAŠĆE

U ovom dijelu rada sadržane su definicije motivacije turista i hodočasničkog turizma. Također, predstavljen je Put svetoga Jakova kao jedna od najposjećenijih hodočasničkih ruta. Navedeni pojmovi ključni su za razumijevanje ovog rada.

2.1. Motivacija turista

Kako bi se preciznije definirao termin motivacije turista, potrebno je pojedinačno objasniti pojmove „motivacija” i „turist”. Motivacija (lat. movere = kretati se) predstavlja proces koji u sebi sadrži nekoliko različitih faza ljudskog ponašanja. Radi se o aktivnostima započinjanja, usmjeravanja i održavanja psihičkih i fizičkih aktivnosti, a uključuju mehanizme potaknute preferencijama određenih aktivnosti u odnosu na druge (Gerrig, R. i sur., 2012). Motivacija je poticanje osobe da realizira neke svoje potrebe (Vukonić i Čavlek, 2001), preciznije ona rezultira određenim ponašanjem i pojavljuje se kada tijelo ili um osobe prepoznaju da bi se neka njena potreba mogla zadovoljiti (McCabe, 2010). Teoretičari motivacije, Murray (1938) i Maslow (1943) dijele potrebe na primarne i sekundarne. Ovdje se radi o podjeli ljudskih potreba na osnovne fiziološke potrebe, zatim na potrebe sigurnosti, potrebe za ljubavi i pripadnošću, potrebe za poštovanjem te potrebe za samoaktualizacijom.

Na temelju Maslowljeve hijerarhije potreba od pet razina, Pearce (1988.) je predložio Travel Career Ladder(TCL) model, koji naglašava pet motivacija putovanja:

- opuštanje
- stimulacija
- odnos
- samopoštovanje
- razvoj/ispunjenje.

Prema ovom modelu, motivacije za putovanje mogu se podijeliti u dvije kategorije:

- potrebe koje su usmjerene prema sebi
- motivacije koje su usmjerene prema drugima – povezivanje s drugima i razvijanje emocionalne privrženosti prijateljima ili obitelji.

Sama motivacija čovjeka je pod utjecajem različitih intrinzičnih i ekstrinzičnih čimbenika, odnosno motivatora. Prema Stokesu i suradnicima (2018), intrinzični čimbenici potiču osobu na akciju zbog toga što ona to hoće i što mu ona nudi nedodirljive koristi, kao što su zabava i sreća.

Potrebe i njihov odnos s motivacijom, vidljivi su i na području turizma kao globalne pojave. Turistička se potreba definira kao skup pojedinačnih potreba da se zadovolji želja za odmorom i rekreacijom na turistički način (Vukonić i Čavlek, 2001). Turistička potreba predstavlja sekundarne potrebe čovjeka (Čavlek, Bartoluci Kesar i sur., 2011), a njeno zadovoljenje ima daleko veći stupanj elastičnosti od zadovoljenja primarnih potreba (Pirjevec, 1998). S obzirom na ranije spomenutu hijerarhiju potreba, prvo je potrebno zadovoljiti primarne potrebe, a tek potom slijedi zadovoljenje potreba na višim razinama, kategorija u koju su svrstane i turističke potrebe.

Pri definiranju motivacije turista, nameće se potreba definiranja pojma turista. Prema Leiperu (2000), turist je osoba koja veći dio svoga vremena koristi za užitke, a ritualno kratko posjećuje kulturne znamenitosti. Svjetska turistička organizacija Ujedinjenih naroda, UNWTO, definira turista kao posjetitelja koji putuje kraće od 12 mjeseci izvan svoje uobičajene sredine, a čiji se glavni razlog putovanja ne odnosi na obavljanje lukrativne aktivnosti u mjestu kojeg posjećuje (Ujedinjeni narodi, 2010). Iz toga proizlazi da su turisti osobe koje, uslijed potrebe za odmorom, rekreacijom, sportom i drugim aktivnostima, putuju kako bi zadovoljili te potrebe uzrokovane turističkom motivacijom.

Sama psihologija u turizmu zapravo je grana psihologije koja proučava zakonitosti doživljavanja i ponašanja ljudi koji se koriste turističkim uslugama ili ih pružaju izravno ili neizravno (<https://knjizaraum.hr/psihologija-u-turizmu/>).

Bez obzira na oblik ili samu svrhu turističkog putovanja, na turiste pri odabiru turističkih proizvoda i usluga utječu određeni čimbenici, a time i same turističke destinacije (Kesić, 2006). Tih čimbenika danas ima sve više, a podijeljeni su na vanjske i unutarnje čimbenike. Vanjski čimbenici podrazumijevaju promjenljive utjecaje i podražaje iz okoline. Vežu se za kulturu,

društveni položaj pojedinca, referentne skupine i obitelj, demografiju i situacijske okolnosti (Šegota i Novčić, 2017).

Za potrebe shvaćanja turističke motivacije u istraživanju Plangmarn i suradnici iz 2012. godine analizirane su kulturne vrijednost i motivacija europskih turista za putovanje sa svrhom pronalaska veze između demografskih obilježja, kulturnih vrijednosti i turističke motivacije u Europi.

2.2.Hodočasnički turizam

Premda kretanja danas poznata kao hodočašća sežu u davna vremena ljudske povijesti, osobita im je popularnost naglašena tek u dvadesetom stoljeću. Vidljivo je to kroz sve veću posjećenost najznačajnijih hodočasničkih mjesta u Europi. Bilježi se i sve veća posjećenost obilaska vjerskih građevina.

Hodočašće predstavlja putovanje provedeno iz vjerskih motiva (Guzik, 2020). Iako pojedini hodočasnici neprestano lutaju bez određenog odredišta, većina ih traži određeno mjesto koje je posvećeno povezivanju s božanstvom ili nekom drugom svetom ličnošću. Sama provedba hodočašća vidljiva je u svim svjetskim religijama, a bila je važna i u poganskim religijama drevne Grčke i Rima.

Motivacije za hodočašće variraju i unutar tradicije i između nje. Sveto putovanje često je povezano s pobožnom potragom za konačnim spasenjem, ali može biti potaknuto i ovozemaljskim ciljevima, poput stjecanja čudesnih lijekova, ispunjavanja zavjeta ili pokore zbog nedjela (Sorabella, 2011).

Hodočasnički turizam jedan je od oblika putovanja potaknutih vjerskim motivima. Ovisno o stupnju religijskog vjerovanja, ljudi su spremni krenuti na duže ili kraće udaljenosti, od mjesta svog boravka, kako bi ispunili i zadovoljili svoje vjerske potrebe, osjećaje i želje. Zato je svrha hodočašća dolazak na neki cilj koji se često naziva „svetim mjestom“. Dolaskom na takvo mjesto vjernici slijede svoje vjerske potrebe ili izvršavaju u religiji točno označen čin (Vukonić, 1990).

Primjerice, u srednjovjekovno doba svetište Walsingham, u sjevernom Norfolku u Engleskoj, povezano je s Djevicom Marijom i Navještenjem te je privlačilo žene koje su tražile rješenje problema laktacije i neplodnosti. Možda ih je upravo to potaknulo na samoidentifikaciju sa

Svetom Majkom. Uz to, hodočašće je često povezano s putovanjima, a ponekad ih se izričito kombinira i u otvorene sekularne svrhe (Coleman, 2019).

Hadž je tako od najstarijih vremena bio i godišnji sajam i vjerska aktivnost, a imao je važne komercijalne funkcije pod vladarima osmanske dinastije. Muslimanski hodočasnik mogao je putovanje do Meke financirati trgovinom, a tijekom mnogih stoljeća karavane su bile dostupne samo velikim skupinama putnika (Guzik, 2020).

Kulture drevne Grčke i Rima nisu postavile granice između religijskog rituala i sekularnog svijeta na načine vidljive na modernom Zapadu. Festivali su lako kombinirali slavljenje bogova s urbanim komercijalnim aktivnostima. Križarski ratovi, koje je potaknuo papa Urban II. 1095. godine, povezali su elemente hodočašća s viteštvom i stjecanjem plijena, a prije konačnog oružanog napada na muslimanski Jeruzalem, u srpnju 1099. godine, križari su postili i hodali bosu po gradu. Svećenici su tada nosili relikvije i propovijedali vojnim hodočasnicima na Maslinskoj gori (Coleman, 2019).

Prema Lefeuvreu (1980) „Vjerski turizam, kao jedan od oblika turističkih kretanja, karakterizira pozadinska motivacija, ciljevi i destinacije (sveta mjesta), iako ovaj turizam zadržava sve temeljne karakteristike kretanja koje inače nazivamo turističkim kretanjem”.

Premda pojava vjerskog turizma seže daleko u prošlost, smatra se i fenomenom suvremenog društva te često objedinjava duhovne i svjetovne elemente putovanja. Kao specifični oblik turizma, vjerski turizam je usmjeren na posjet važnim religijskim lokalitetima. Ujedno, kroz zadovoljenje duhovnih potreba putnika ima za cilj osnaživanje vjere sudionika putovanja. Nakon Drugoga svjetskog rata vjerski turizam doživljava pravu ekspanziju i postaje dio globalnih turističkih tokova. Od tog perioda, a tako je i kroz povijest, mnoge destinacije vjerskog turizma postale su središta ne samo vjerskih, već i trgovačkih, kulturnih i gastronomskih događanja. Time se još jednom potvrđuje kako je riječ o ekonomski vrlo korisnom obliku turizma.

3. PUT SVETOGA JAKOVA

Put svetoga Jakova, Camino de Santiago ili Put za Santiago, široka je mreža hodočasničkih putova, sa završetkom u Santiagu de Composteli gdje se nalazi grobnica svetog Jakova, jednog od Isusovih apostola. Prema svetom Jeronimu, apostoli su trebali biti pokopani u pokrajini u kojoj su propovijedali evanđelje. Mjestom pokopa Jakova Velikog smatra se grobnica otkrivena u Galiciji u 9. stoljeću, u razdoblju kada su Španjolskom dominirali muslimani. Otkriće grobnice bilo je od velike važnosti za kršćanski svijet pa je Santiago de Compostela ubrzo postalo mjesto kršćanskog hodočašća koje se po važnosti moglo usporediti s Jeruzalemom i Rimom. Put svetoga Jakova od svojih je početaka podrazumijevao mjesto susreta kršćanskih hodočasnika. Također, ove su hodočasničke rute postale snažna trgovačka osovina Europe te kanal širenja znanja, podupirući gospodarski i društveni razvoj duž područja kojima je prolazila. Kroz višestoljetni razvoj svaka ruta Puta svetoga Jakova i danas predstavlja bogatstvo baštine, od velike povijesne važnosti, stvorene kako bi se ispunile potrebe hodočasnika. Radi se o brojnim crkvama, bolnicama, hostelima, samostanima, kalvarijama, mostovima i drugim strukturama. Mnoge od njih svjedoče o umjetničkoj i arhitektonskoj evoluciji na prijelazu razdoblja romanike i baroka.

Iako je dinamika posjećenosti ruta prisutna od samog početka, Put svetoga Jakova kao turistički i kulturni fenomen svoj eksponencijalni rast bilježi tijekom posljednjeg desetljeća. Ova ruta, srednjovjekovnog podrijetla, počela je privlačiti pozornost u drugoj polovici 20. stoljeća. Taj se interes očitovao gotovo paralelno u dva međusobno povezana područja. S jedne strane tada su obnavljana tradicionalna hodočašća, tj. pješačka ili nemehanizirana. S druge strane, Jakovljev put postao je predmetom pažnje istraživanja, u početku s povijesnim i umjetničkim fokusom, ali kako je vrijeme prolazilo, uključena je i turistička perspektiva u sve važnije polje odnosa turizma i vjere. Popularizacija ruta može se protumačiti i valorizacijom putova od strane Vijeća Europe te UNESCO-a. Zanimljivost predstavlja i snažan oporavak rute nakon pandemije bolesti COVID-19, što se i obrađuje kroz jedan segment ovoga rada (<https://arrow.tudublin.ie/ijrtp/>).

3.1. POVIJESNI PREGLED PUTA SVETOGA JAKOVA

Počeci hodočašća sežu u vrijeme kada je kralj Alfonso II., tijekom borbe protiv muslimanskih osvajača, naredio da se izgradi grobnica na mjestu gdje su u 9. stoljeću pronađeni posmrtni ostatci svetog Jakova. Smatra se da je upravo kralj Alfonso II., kralj Asturije do 842. godine, bio prvi hodočasnik. Uputio se je iz Ovieda u Santiago kako bi se uvjerio u pronalazak posmrtnih ostataka svetog Jakova i sam im se poklonio. Ovo je bio početak prvog službenog Puta poznatog kao Primitivni Put.

Ključna uloga potom je pripala Karlu Velikom koji je puteve do grobnice sv. Jakova dodatno učvrstio i učinio sigurnima od muslimanskih vojski. Stoljeće kasnije, vijest o posmrtnim ostacima sv. Jakova proširena je cijelom Europom što je rezultiralo brojnim hodočasnicima sa svih strana kontinenta. Koristili su se starim rimskim cestama i trgovačkim putovima, a u tom periodu izgrađeno je mnogo mostova, bolnica i smještaja za potrebe hodočasnika.

Drugi poznati hodočasnik bio je Aymeric Picaud, francuski benediktinac iz XII. stoljeća, koji je detaljno zabilježio svoje putovanje na konju Francuskom rutom. Svoje iskustvo objavio je u petoj knjizi Codex Calixtinus, knjizi poznatoj kao Vodič za putnika, u kojoj su zabilježene sve informacije poput smještaja, hramova, gastronomije, kulture i običaja.

Prihvaćenost tradicije Puta sv. Jakova vidljiva je u 12. stoljeću kada su ovo hodočašće prošli i vladari Alfonso VII. od Leóna i Kastilje, Luj VII. od Francuske i Filip II. od Španjolske.

Stagnacija popularnosti hodočašća zabilježena je u 14. st. uslijed političkih i ekonomskih razloga i krize kršćanske crkve. Također, 15. st. obilježili su ratovi, krize i protestantizam što se negativno odrazilo i na popularnost Puta sv. Jakova. Svoj novi zamah, hodočašće u Compostelu doživljava u 17. stoljeću, da bi u 19. stoljeću, pod utjecajem novih znanstvenih otkrića, došlo do smanjenja broja hodočašća.

Do snažne afirmacije hodočašća dolazi 1884. godine kada je Papa Leo XIII. (20. veljače 1878. – 20. lipnja 1903. godine) potvrdio izvornost posmrtnih ostataka sv. Jakova. U novije vrijeme, popularizaciji ruta doprinijelo je uvrštenje Francuskog puta na UNESCO-ov Popis svjetske baštine.

3.2. KRALJEVINA ŠPANJOLSKA

Kraljevina Španjolska nalazi se na krajnjem jugozapadu Europe. Na Iberijskom poluotoku, koji dijeli s Portugalom, smješteno je 85 % državnog teritorija. Španjolska graniči s Portugalom na zapadu, a na sjeveroistoku s Francuskom od koje je odvojena malenom kneževinom Andorom i velikim zidom Pirinejskih planina. Također, slovi kao geografski i kulturno raznolika zemlja poznata po brojnim kamenim dvorcima. S jedne strane, o velikoj diverzifikaciji prostora svjedoče raznolikosti u pogledu zastupljenosti brojnih planina prekrivenih snijegom, a s druge strane dugim i raznovrsnim obalnim pojasom. Cijelim prostorom zemlje razasuti su brojni sofisticirani gradovi, a sve spomenuto kroz godine ju je učinilo omiljenim odredištem za putovanja.

Kraljevina Španjolska ima više od 47,9 milijuna stanovnika. U pogledu religije dominira rimokatolicizam koji je postao službena religija Španjolske 589. godine i od tada se usko poistovjećuje sa zemljom, pa je i danas velika većina stanovništva rimokatoličke vjeroispovijesti.

U usporedbi s drugim zapadnoeuropskim zemljama, za gospodarstvo Španjolske značajan je uslužni sektor. Iako manje razvijen, u usporedbi sa standardima većine europskih zemalja, još uvijek predstavlja glavni sektor španjolskog gospodarstva. Stoga je turizam jedna od vodećih industrija u Španjolskoj, što ne čudi s obzirom na to da je zemlja jedna od vodećih svjetskih turističkih destinacija. Naime, Španjolsku godišnje posjeti više od 55 milijuna posjetitelja, što predstavlja broj od deset milijuna ljudi više u odnosu na broj ukupnog stanovništva zemlje. Većina posjetitelja su Europljani, pri čemu dominiraju britanski, francuski i njemački turisti. Početkom 21. stoljeća, sektor turizma činio je oko jedne desetine španjolskog BDP-a i zaposlenosti. Za turističku politiku i promicanje turizma u inozemstvu, odgovorna je Središnja vlada Španjolske, dok regionalne vlasti promiču turizam u svojim pokrajinama (<https://www.britannica.com/place/Spain#ref70257>).

Prema podacima Eurostata za 2019. godinu, u prosjeku za EU, 27,3 % svih putovanja obavljeno je u stranoj zemlji; 19,5 % u drugoj državi članici EU i 7,8 % izvan EU. U promatranom razdoblju, Španjolska je bila najposjećenije inozemno odredište za stanovnike EU-a, u smislu broja putovanja, ali i broja noćenja ili izdataka pa je 10,2 % svih odlaznih putovanja Europljana provedeno u Španjolskoj. Slijedi Italija s 9,1 %. Ujedno, Španjolska je

bila glavno odredište za više od 30 % svih odlaznih putovanja stanovnika susjednog Portugala i za najmanje 15 % svih odlaznih putovanja stanovnika Danske, Irske i Francuske. (https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Tourism_statistics_-_top_destinations#Spain_was_the_top_foreign_destination_for_EU_residents_in_2019).

3.3. RUTE PUTA SVETOGA JAKOVA

Hodočašće Put sv. Jakova razgranata je mreža putova koji se prostiru diljem Europe. Najpopularnije i najbrojnije rute prolaze područjem Kraljevine Španjolske i Portugala.

Najpoznatije rute su:

- Francuski put, 764 km
- Portugalski obalni put, 266 km (iz Porta)
- Portugalski centralni put, 620 km
- Sjeverni put, 824 km
- Primitivni put, 313 km
- Via de la Plata, 1.000 km
- Chemin du Puy u Francuskoj, 752 km
- Put do Finisterre, 90 km (ili do Muxíje 119 km)
- Engleski put, 119 km
- Invierno put, 122 km (od Montforta)
- Put Espiritual, 100 km (od Viga)
- Put Mozarabe u Andaluziji, 120 km
- Put via Francigena u Italiji, 420 km (od Luce do Siene)
- Put via di Francesco u Italiji, 450 km
- Rota Vicentina u Portugalu, 226 km (<http://santiago-compostela.net/>).

Kako se radi o fizički i mentalno zahtjevnom angažmanu, što je vidljivo i iz podataka o dužni ruta, pred odlazak na Put svetoga Jakova preporučuje se fizička, ali i duhovna priprema, ovisno i o motivima odlaska. Tradicionalno, motivi hodočasnika klasificirali su se u tri skupine:

- osobna želja
- ispuniti zavjet ili obećanje
- pokora za počinjene grijeh.

Najčešći razlozi hodočasnika za hodočašće su:

- pronaći sebe
- pronaći smisao života
- uživati u atmosferi za razmišljanje
- ispuniti obećanje
- susret s drugim hodočascima
- slijediti stope milijuna hodočasnika koji su stoljećima hodali istim putem
- učiti o kulturi i umjetnosti na putu
- u čast sv. Jakovu, jednom od Kristovih učenika
- produbiti i ojačati vjeru.

Istodobno, a zamjetno u novije vrijeme, neke ljude privlači kulturna dimenzija Puta sv. Jakova, druge krajolik i sl.

3.4. NAJPOSJEĆENIJE RUTE PUTA SVETOGA JAKOVA

Sama mreža Putova svetoga Jakova je slična riječnom sustavu gdje se mali izvori vode spajaju u potoke, a potoci se spajaju u rijeke. Tako se većina ruta spaja na Francuski put.

3.4.1. Francuski put

Za većinu hodočasnika početak Francuskog puta je francuski grad Saint Jean Pied de Port. Drugi Francusku rutu slijede s polazištem nakon Pirineja u Roncesvallesu koji je od Santiaga de Compostele udaljen hodočasničkih 750 kilometara. Uobičajena alternativa je i polazak iz Sarrije koji zadovoljava više od 100 km potrebnih za dobivanje Compostele, a može se prijeći u pet dana.

Francuski put, ruta je s najdužom povijesnom tradicijom koju redovito odabire više od 60 % hodočasnika. Raspolaze s najkvalitetnijom i najbogatijom infrastrukturom potrebnom za smještaj i prihvat hodočasnika. Francuski put je najbolje označena ruta od svih.

3.4.2. Portugalski centralni put

Portugalski centralni put podrazumijeva dionicu dugu 620 kilometara koja se propješači za 25 dana, odnosno prođe biciklom za 11 dana. Polazi iz Lisabona, prati obale rijeke Tejo preko Alverce, Vila Franca de Xira, Azambuje, Santaréma, Golegã i Tomara. Nastavlja prema Coimbri, prolazi Alvaiázere, Ansião i Rabaçal. U Coimbri se obavezno posjećuje samostan Santa Clara-a-Nova, gdje se nalazi grob kraljice Izabele (14. st.), koja je hodočastila u Santiago

i pokopana je sa simbolima školjke Jakobove kapice i križa Santiaga. U smjeru sjevera, ruta ide preko Mealhade, Águede, Albergaria-a-Velha, São João da Madeira i Grijóa, prije ulaska u Porto, gdje počinju Sjeverne staze.

3.4.3. Portugalski obalni put

Portugalski obalni put dužine je 266 kilometara. Polazišna točka je grad Porto, preko Viga, Redondela do Santiago de Compostele. Pješke je za prelazak rute potrebno 13, a na biciklu četiri dana. Ruta je uglavnom ravna i lako je prohodna tijekom cijele godine.

3.4.4. Sjeverni put

Najstarija je ruta na prostoru Portugala. Polazi iz katedrale u Portu i prolazi kroz Rates, gdje ulazi u Španjolsku. U srednjem vijeku Sjeverni je put imao nekoliko varijanti, a bilo je uobičajeno prolaziti kroz Guimarães, osobito kroz Bragu. Druga varijanta bila je Geira Way koja je prelazila preko Gerêsa do Portela do Homema. Postojao je i Sjeverni primorski put koji je danas obilježen. Također polazi iz Porta, a ruta ide preko Vila do Conde, Esposende, Viana do Castelo i Caminha, gdje se može prijeći u Španjolsku ili nastaviti do Valencije.

3.4.5. Engleski put

Engleski put je staza unutar Galicije, od Ferrola, preko A Coruña, Bruma, Sigüeira do Santiago de Compostele. Uglavnom su je koristili sjevernoeuropski hodočasnici koji su pristizali brodom. Put je dug 119 kilometara, za koje je potrebno šest dana. Jedan je od najkraćih puteva za dobivanje Compostele.

3.4.6. Primitivni put

Camino Primitivo je Camino de Santiago koji svoje korijene vuče iz prvih desetljeća hodočašća, odnosno još iz 9. i 10. stoljeća. Planinski i usamljen (iako sve manje i manje), Camino Primitivo je posljednjih godina iznimno porastao u smislu broj hodočasnika i infrastrukture.

3.4.7. Via de la Plata

Via de la Plata predstavlja hodočasnički put dug 970 kilometara s polaskom iz Seville. Do Santiaga de Compostele potrebno je 36 dana pješke ili 16 dana biciklom. To je prava povijesna rimska cesta s brojnim naslijeđem i kulturnim blagom koji privlače sve više posjetitelja. Povijesno, to je bila cesta koju je drevno Rimsko Carstvo koristilo za prelazak preko zapadne Hispanije od Méride do Astorge.

3.4.8. Muxía – Finisterre

U današnje vrijeme, po završetku svog hodočašća mnogi hodočasnici odlučuju posjetiti Costa da Morte. Ovo je jedina ruta kojoj je polazište Santiago de Compostela i u dužini je 119 kilometara. Ovisno o tome ide li se do Muxíje ili Finisterre, za hodočašće je potrebno od tri do pet dana (<https://www.pilgrim.es/en/routes/>).

3.5. SMJEŠTAJ HODOČASNIKA

Smještaj hodočasnika, odnosno putnika, duž svih ruta organiziran je na sličan način i odabir smještaja ovisi o visini raspoloživih novčanih sredstava, odnosno vlastitih preferencija. Postoji mnogo različitih vrsta i stilova smještaja – od onih najskromnijih poput hostela (šp. *Albergues*) i pansiona (*Casa Rurales*) do najluksuznijih *Paradores*, nekada ljetnikovaca ili povijesnih građevina koje su danas organizirane kao luksuzni hoteli.

Klasični hosteli su u javnom vlasništvu i ne mogu se rezervirati, a kreveti u spavaonicama se dodjeljuju prema redoslijedu dolaska. Pri dobivanju smještaja, pješaci uvijek imaju prednost pred ostalim hodočasnici (hodočasnici na biciklu, na konju i sl.). Najbrojnija infrastruktura, u pogledu smještaja, nalazi se na najposjećenijoj ruti, Francuskom putu (<https://caminoways.com/camino-de-santiago-accommodation>).

3.6. COMPOSTELA

Na samom početku hodočašća hodočasnici podižu vjerodajnicu, poznatu kao Hodočasnička putovnica. Dokument se može dobiti prije polaska putem Bratovština svetog Jakova ili u hodočasničkim uredima i crkvama u glavnim gradovima duž odabrane rute.

Vjerodajnica se potom mora ovjeravati svakodnevno, u hotelima, gradskim vijećnicama, muzejima, crkvama, policijskim postajama i svim usputnim skloništima, kako bi se dobio pristup hostelima za hodočasnike. Po završetku hodočašća, kao i pri dolasku u katedralu u Santiagu, hodočasnici svoju vjerodajnicu donose u Ured za hodočasnike gdje im se izdaje Compostela, koja potvrđuje završetak hodočašća. Za dobivanje Compostele potrebno je hodati najmanje 100 km (posljednjih 100 km) ili voziti bicikl barem posljednjih 200 km te se mora krenuti na hodočašće iz vjerskih/duhovnih razloga. Oni koji ne hodočaste iz vjerskih/duhovnih razloga, mogu zatražiti „Potvrdu” o hodočašću (<https://www.macsadventure.com/walking-holidays/camino-guide-to-the-camino-de-santiago/>).

4. PUTOVI SVETOGA JAKOVA U HRVATSKOJ

Prema Vukoniću (2006) „Vjerska hodočašća su u Hrvatskoj mnogo starija od pojave turizma. Čak bi se moglo reći da se pojavom turizma nisu dogodile neke osobito drastične promijene niti u hodočašću niti u turizmu, iako se iz takve konstatacije može izdvojiti razdoblje posljednjih tridesetak godina. Za potvrdu takvih stajališta argumentirano govore statistički podatci o broju posjetitelja svetištima u Hrvatskoj, prema kojima su ozbiljniji broj posjetitelja zabilježili jedino Marija Bistrica, Aljmaš, Trsat i Sinj”.

Hrvati od 1203. godine organizirano hodočaste u svetište sv. Jakova u Santiago de Composteli na čemu im pomažu bratovštine zavjetovane sv. Jakovu, čemu je danas posvećena i Bratovština sv. Jakova iz Samobora. Iako se mreža Camino putova prostire čitavom Europom, Hrvatska je, unatoč dugoj hodočasničkoj tradiciji, tek nedavno krenula s obilježavanjem ruta usmjerenih prema Santiagu de Composteli. Radi se o revitaliziranju srednjovjekovnih hodočasničkih ruta u razdoblju između 2019. i 2021. godine. Od ukupno 20 etapa, na 3.000 km, danas je pet označeno putokazima i raspoložu potrebnom hodočasničkom infrastrukturom dok su druge etape tek u razvoju.

4.1. RUTA KRK

Camino Krk definiran je kao otočna kružna ruta koja prati infrastrukturu postojećih pješačkih staza i označena je jarko žutom stiliziranom školjkom – Jakovljevom kapicom.

Dužina rute Krk iznosi oko 150 kilometara koje prati infrastrukturu postojećih pješačkih i biciklističkih staza. Početna točka nalazi se u gradu Krku. Ruta Krk završava u naselju Korniće gdje se nalazi župna crkva sv. Jakova apostola. Obilazak krčke rute podijeljen je u sedam hodočasničkih poglavlja i traje sedam dana.

Raspored rute Krk po danima:

- od Krka do naselja Brzac (23 kilometra)
- od Brsca do Malinske (22,9 kilometra)
- od Malinske do Omišlja (19 kilometara)
- od Omišlja do Čižića (21 kilometar)
- od Čižića do Vrbnika (21,6 kilometara)
- od Vrbnika do Baške (23,3 kilometra)
- od Baške do Kornića (21,4 kilometra).

Obilaskom rute Krk, hodočasnicima se približava doživljaj otočne povijesne, kulturne i poglavito bogate sakralne baštine. Dostupni smještaj na otoku Krku znatno je različit od smještaja hodočasnika na rutama u Španjolskoj i Portugalu. Na Krku nema posebnih hodočasničkih prenoćišta pa se smještaj osigurava u lokalnim apartmanima i kampovima (<https://www.tz-krk.hr/hr/upoznajte-krcku-camino-rutu-i-njezine-brojne-znamenitosti>).

Na početku Rute Krk hodočasnicima se izdaje hodočasnička putovnica ili Credential del Peregrino gdje se prikuplja 20 pečata mjesta kroz koja prolazi Camino ruta. Po završetku, hrvatska Bratovština Sv. Jakova izdaje službenu ispravu, tj. hodočasnički certifikat ili Compostelu. (<https://experiencekrk.com/hr/tour-item/camino-krk/>).

4.2.RUTA BANOVIINA

Ruta Banovina počinje u Sisku, a završava u Topuskom. Proteže se na 76 kilometara i podijeljena je u četiri etape, tj. četiri dana:

- od Siska do Petrinje (15,1 kilometara)
- od Petrinje do Prnjavora Čuntićkog (16,6 kilometara)
- od Prnjavora Čuntićkog do Gline (19,8 kilometara)
- od Gline do Topuskog (19 kilometara).

Potvrdu o Camino hodočašću dobivaju svi hodočasnici koji su hodočastili barem jedan dan rutom Camino Banovina.

4.3. RUTA IMOTA

Ruta Imota nalazi se u Dalmatinskoj Zagori. Proteže se duž 75 kilometara i podijeljena je na tri dana. Hodočasnički put počinje na Biorinama i završava u Imotskom. Uz sakralnu baštinu, ruta Imota predstavlja bogatstvo prirode i povijesne baštine.

Ruta Imota podijeljena je na tri dana:

- od Biorina do Lovreća (9,3 kilometara)
- od Lovreća do Prološca (23,1 kilometara)
- od Prološca do Imotskog (26,2 kilometara).

Potvrda o Camino hodočašću dobiva se za barem jedan dan hodočašća rutom Imota.

4.4. RUTA ŠIBENIK

Ova obalna ruta duga je 108 kilometara i podijeljena je na šest dana:

- od Marine do Rogoznice (21 kilometara)
- od Rogoznice do Primoštena (15,54 kilometara)
- od Primoštena do Vrpolja (20,31 kilometara)
- od Vrpolja do Šibenika (13,02 kilometara)
- od Šibenika do Vodica (20,02 kilometara)
- od Vodica do Pirovca (17,85 kilometara).

Camino o hodočašću dobivaju hodočasnici koji su hodočastili barem jedan dan rutom Šibenik.

4.5. RUTA PODRAVINA

Ruta Podravina, najnovija je Camino ruta u Hrvatskoj. Počinje u Ferdinandovcu i završava u Ludbregu. Ruta je duga 160 kilometara i podijeljena na sedam dnevnih etapa:

- od Ferdinandovca do Kalinovca (25,44 kilometara)
- od Kalinovca do Molvi (17,94 kilometara)
- od Molvi do Hlebina (18,68 kilometara)
- od Hlebina do Draganovca (21,5 kilometara)
- od Draganovca do Reke (18,36 kilometara)
- od Reke do Kuzminca (28,76 kilometara)
- od Kuzminca do Ludbrega (22,55 kilometara).

Compostela, potvrda o hodočašću, dobiva se za barem jedan dan hodočašća rutom Camino Podravina (<https://caminocroatia.com/hr/camino-u-hrvatskoj/>).

5. STRUKTURA SUDIONIKA NA PUTU SV. JAKOVA OD 2019. DO 2022. GODINE

U nastavku je analizirana struktura posjetitelja Puta sv. Jakova. S obzirom na to da ne postoji mnogo istraživanja o samoj strukturi sudionika, u nastavku će biti prikazana struktura sudionika na Putu sv. Jakova od 2019. do 2022. godine.

Godine 2019. Put svetoga Jakova je prošlo ukupno 347.559 hodočasnika, odnosno 6 % više u odnosu na 2018. godinu, od kojih je 146.348 (42 %) Španjolaca i 201.211 (58 %) stranaca.

Godinu dana kasnije događaju se značajne promijene u posjećenosti, s obzirom na pandemiju bolesti COVID-19. Tako je 2020. godine Put sv. Jakova prošlo svega 54.144 hodočasnika, što predstavlja pad broja posjetitelja za 84 % u odnosu na prethodnu 2019. godinu. Prema strukturi posjetitelja, 37.061 (68 %) bili su Španjolci, a 17.083 (32 %) stranci.

U proljeće 2020., tijekom prvih mjeseci pandemije izazvane bolesti COVID-19, gotovo sve države članice EU-a provele su mjere suzbijanja i ograničenja nenužnih putovanja unutar i/ili u inozemstvo. Osim toga, mnoge su vlade nametnule i ograničenja koja su se odnosila na poslovanje poduzeća povezanih s turizmom, a u nekim su ih slučajevima potpuno zatvorile. Ta su ograničenja odmah utjecala na turistički sektor EU-a, pa tako i na hodočašća na Putu svetoga Jakova.

Godine 2021., unatoč nastavku pandemije, ukupan broj posjetitelja iznosio je 178.912 što je porast za 230 % u odnosu na 2020. godinu. Prevladavaju domaći gosti kojih je 122.127 (68 %), a stranaca je bilo 56.784 (32 %).

Iz analize podataka za 2022. godinu, vidljivo je da broj posjetitelja rapidno raste pa je te godine evidentirano 437.513 hodočasnika, što predstavlja povećanje za 145 % u odnosu na 2021. godinu. Prema strukturi posjetitelja, te je godine bilo 238.980 (45 %) domaćih i 198.527 (55 %) stranaca.

Tablice u nastavku donose analizu posjećenosti puteva sv. Jakova, motive i način prolaska te demografska obilježja hodočasnika.

Tablica 1. Broj posjetitelja prema spolu

SPOL	2019.	2020.	2021.	2022.
ŽENE	177.791 (51,15 %)	23.923 (44,18 %)	88.783 (49,62 %)	230.107 (52,6 %)
MUŠKARCI	169.758 (48,85 %)	30.221 (55,82 %)	90.128 (50,38 %)	207.400 (47,4 %)

Izvor: vlastita izrada autora prema Oficina del peregrino, dostupno na: <https://oficinadelperegrino.com/estadisticas-2/> (pristup: 25. 5. 2023.)

Prema rodnoj pripadnosti, iz tablice 1. vidljivo je kako su 2019. godine u većem udjelu Put svetoga Jakova prošle žene. Pandemijske 2020. i 2021. godine prevladavaju hodočasnici muškoga spola dok je 2022. godine statistika ponovno u korist ženskih osoba.

Tablica 2. Broj posjetitelja prema dobi

DOB	2019.	2020.	2021.	2022.
> 18	33.012 (9,5 %)	3.818 (7,05 %)	12.318 (6,88 %)	42.249 (9,66 %)
Između 18 i 45	144.189 (41,49 %)	31.408 (58,01 %)	84.560 (47,26 %)	179.165 (40,95 %)
Između 46 i 65	137.534 (39,57 %)	16.989 (31,38 %)	67.690 (37,83 %)	171.685 (39,24 %)
Stariji od 65	32.824 (9,44 %)	1.929 (3,56 %)	14.343 (8,02 %)	44.408 (10,15 %)

Izvor: vlastita izrada autora prema Oficina del peregrino, dostupno na: <https://oficinadelperegrino.com/estadisticas-2/> (pristup: 25. 5. 2023.)

Prema dobnoj strukturi najveći broj sudionika Puta svetoga Jakova, u promatranom razdoblju, odnosi se na sudionike starosti od 18 do 45 godina, a zatim slijede osobe starosne dobi od 46 do 65 godina. Treću najbrojniju skupinu hodočasnika čine mlađi od 18 godina. Zanimljiv je podatak iz 2022. godine, nakon pandemije, kada treća najbrojnija skupina postaju osobe starije od 65 godina dok osobe mlađe od 18 godina zauzimaju četvrtu poziciju.

Tablica 3. Broj posjetitelja na temelju motiva

MOTIVI	2019.	2020.	2021.	2022.
RELIGIOZNI I DRUGI	169.299 (48,71 %)	24.789 (45,78 %)	77.297 (43,2 %)	173.363 (39,63 %)
RELIGIOZNI	140.106 (40,31 %)	16.259 (30,03 %)	65.063 (36,37 %)	163.634 (37,4 %)
NERELIGIOZNI	38.154 (10,98 %)	13.096 (24,19 %)	36.551 (20,43 %)	100.510 (22,97 %)

Izvor: vlastita izrada autora prema Oficina del peregrino, dostupno na: <https://oficinadelperegrino.com/estadisticas-2/> (pristup: 25. 5. 2023.)

U promatranom razdoblju, najčešći motiv putovanja odnosi se na kombinaciju religioznih i drugih razloga. Značajno ne zaostaju isključivo religiozni razlozi kao ključni motivi odlaska na hodočašće Putom svetoga Jakova. Na trećem su mjestu nereligiozni razlozi koji se odnose na potrebu za rekreacijom ili novim iskustvom.

Tablica 4. Broj posjetitelja prema načinu putovanja

SREDSTVO	2019.	2020.	2021.	2022.
PJEŠKE	327.263 (94,16 %)	49.557 (91,53 %)	167.729 (93,75 %)	413.586 (94,53 %)
BICIKLOM	19.562 (5,63 %)	4.493 (8,3 %)	10.781 (6,03 %)	22.799 (5,21 %)
NA KONJU	406	59 (0,11 %)	199 (0,11 %)	
SVIJEĆA	243	23	165 (0,09 %)	
KOLICA	85	12	37	

Izvor: vlastita izrada autora prema Oficina del peregrino, dostupno na: <https://oficinadelperegrino.com/estadisticas-2/> (pristup: 25. 5. 2023.)

U tablici 4. uočavamo da hodočasnici Put svetoga Jakova najčešće prolaze pješke. Međutim, treba napomenuti da je, osim pješaćenja, hodočastiti i proći rute moguće korištenjem bicikla ili konja, ali ti vidovi kretanja zastupljeni su u daleko manjoj mjeri. Iz podataka u tablici 4. vidljivo je da se teško pokretne, odnosno nepokretne osobe, također odlučuju za ovo hodočašće.

Tablica 5. Broj posjetitelja po mjesecima

Broj posjetitelja po mjesecima	2019.	2020.	2021.	2022.
SIJEČANJ	1.615	2.001	60	1.586
VELJAČA	2.119	3.076	14	1.959
OŽUJAK	7.474	1.948	194	7.177
TRAVANJ	31.722	0	1.024	32.675
SVIBANJ	46.673	0	4.259	45.266
LIPANJ	49.058	12	14.824	53.311
SRPANJ	53.319	9.752	33.963	63.603
KOLOVOZ	62.814	19.812	43.575	81.845
RUJAN	45.653	10.441	37.462	61.868
LISTOPAD	36.118	6.418	31.170	48.788
STUDENI	8.274	585	9.094	10.895
PROSINAC	2.710	99	3.236	4.513

Izvor: vlastita izrada autora prema Oficina del peregrino, dostupno na: <https://oficinadelperegrino.com/estadisticas-2/> (pristup: 25. 5. 2023.)

Analizom podataka iz tablice 5. vidljiva je aktivnost na Putu svetoga Jakova tijekom cijele godine. Najposjećeniji dio godine je od travnja do listopada. Odstupanje, vidljivo iz podataka za travanj i svibanj 2020. godine, odnosi se na period najrestriktivnijih mjera uslijed pandemije bolesti COVID-19.

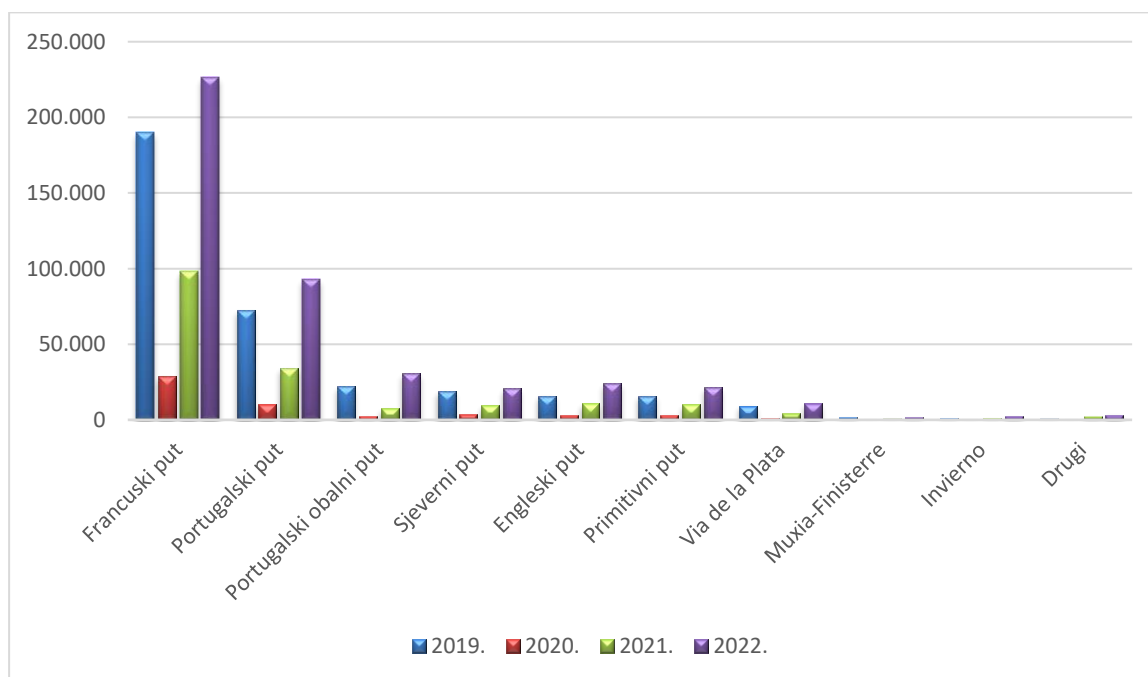
Tablica 6. Broj posjetitelja po rutama Puta svetog Jakova

POSJEĆENOST RUTA	2019.	2020.	2021.	2022.
FRANCUSKI PUT	189.925	28.906	98.090	226.447
PORTUGALSKI OBALNI	72.355	10.252	34.247	93.048
PORTUGALSKI	22.291	2.736	7.492	30.520
SJEVERNI PUT	19.019	3.804	9.495	20.814
ENGLESKI PUT	15.779	2.932	10.980	24.177

PRIMITIVNI PUT	15.715	3.399	10.143	21.331
VIA DE LA PLATA	9.198	1.125	4.046	10.612
MUXIA – FINISTERRE	1.548	263	808	1.617
INVIERNO	1.035	406	932	2.352
DRUGI	694	321	2.129	3.354

Izvor: vlastita izrada autora prema Oficina del peregrino, dostupno na: <https://oficinadelperegrino.com/estadisticas-2/> (pristup: 25. 5. 2023.)

Grafički prikaz 1. Posjećenost ruta

Izvor: Izrada autorice prema <https://oficinadelperegrino.com/estadisticas-2/>

Analizom podataka u tablici 6. i slike 2., najveći broj posjetitelja u promatranom razdoblju se pri odabiru Puta svetoga Jakova odlučio za Francuski put, odnosno Francusku rutu koja je prethodno opisana u radu. Broj i postotak posjetitelja na ostalim rutama može se iščitati iz prethodne tablice.

Tablica 7. Posjećenost prema nacionalnosti hodočasnika

NAJZASTUPLJENIJI HODOČASNICI	2019.	2020.	2021.	2022.
1.	Španjolska	Španjolska	Španjolska	Španjolska
2.	Italija	Portugal	Portugal	Italija
3.	Njemačka	Italija	Italija	SAD
4.	SAD	Njemačka	Njemačka	Njemačka
5.	Portugal	Francuska	SAD	Portugal
6.	Francuska	Korea	Francuska	Francuska
7.	UK	UK		UK
8.	Korea	Poljska	Poljska	Irska
9.	Irska	SAD	Nizozemska	Meksiko
10.	Brazil	Nizozemska	Meksiko	Brazil
11.	Australija	Brazil	UK	Nizozemska
12.	Kanada	Argentina	Češka	Kanada
13.	Poljska	Češka	Belgija	Poljska
14.	Nizozemska	Belgija	Brazil	Korea
15.	Meksiko	Irska	Kolumbija	Kolumbija
HRVATSKA	40	33	31	42

Izvor: vlastita izrada autora prema Oficina del peregrino, dostupno na: <https://oficinadelperegrino.com/estadisticas-2/> (pristup: 25. 5. 2023.)

Analizom podataka u tablici 7. može se zaključiti da na Putu svetoga Jakova prevladavaju hodočasnici iz Španjolske. U promatranom razdoblju, na drugom mjestu izmjenjuju se hodočasnici iz susjednog Portugala, odnosno iz Italije. Među brojčano vodećim hodočasnici su državljani Njemačke, SAD-a, Nizozemske, Francuske i Ujedinjenog Kraljevstva. Uočljiv je vrlo visoki postotak hodočasnika iz geografski udaljenih zemalja kao što su državljani Koreje i Brazila. Iz tablice je vidljiv i podatak koji se odnosi na državljane Republike Hrvatske. Godine 2019. hrvatski hodočasnici su zauzeli 40. mjesto; godinu dana kasnije, 2020. godine, 33. mjesto; 2021. godine zauzeli su 31. mjesto, a 2022. godine 42. mjesto.

6. METODOLOGIJA I PODATCI

Cilj ovog rada je istražiti motivaciju za odlazak na hodočašće Put sv. Jakova ili Put za Santiago. U svrhu rada postavljena su četiri istraživačka pitanja.

1. Koji su vodeći motivi za odlazak na Put sv. Jakova?
2. Koje su preferirane rute puta?
3. Ima li interesa za hrvatskim inačicama Camina?
4. Kakva je posjećenost tih postojećih ruta?

Za potrebe rada provedeno je istraživanje koje daje odgovore na opstojnost Puta i/ili porast interesa za odlazak na Put sv. Jakova. Glavni instrument istraživanja bio je *online* anketni upitnik putem kojeg su prikupljeni odgovori na ključna pitanja. Upitnik se sastojao od 15 dihotomnih pitanja, pitanja s višestrukim izborom te ordinalne ljestvice. Korišten uzorak predstavlja hodočasnike, odnosno putnike na Putu sv. Jakova. Anketa je provedena putem Facebook stranica Camino de Santiago Hrvatska i Savjetnik za putovanja.

Prikupljeni su odgovori ukupno 76 anketiranih sudionika.

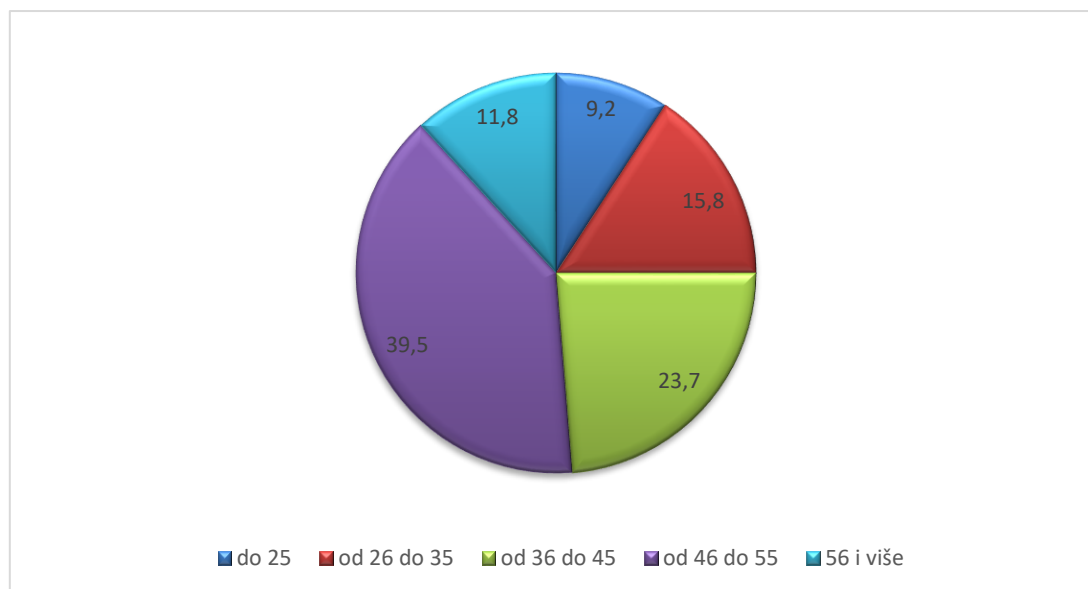
Za obradu podataka koristila se grafička obrada te metoda deskriptivne statistike.

7. ANALIZA I INTERPRETACIJA DOBIVENIH REZULTATA

U prikupljanju podataka putem *online* anketnog upitnika sudjelovalo je ukupno 76 sudionika.

Prvo pitanje odnosilo se na dob sudionika.

Grafički prikaz 2. Dob sudionika

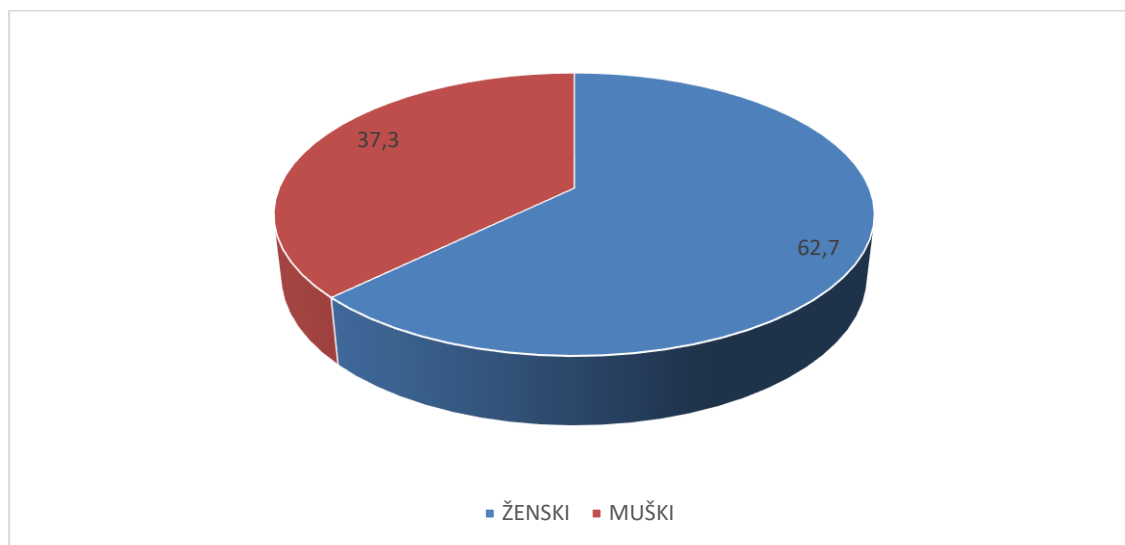

Izvor: vlastita izrada autora prema podacima dobivenim anketnim upitnikom

Prvo pitanje odnosilo se na dob sudionika pa je tako od ukupnog broja sudionika njih 7 (9,2 %) odgovorilo kako ima do 25 godina, 12 sudionika (15,8 %) u dobi je između 26 i 35 godina, 18 sudionika (23,7 %) odgovorilo je kako ima između 36 i 45 godina, 30 sudionika (39,5 %) odgovorilo je da ima između 46 i 55 godina dok je devet sudionika starijih od 56 godina.

Drugo pitanje odnosilo se na spol sudionika.

Grafički prikaz 3. Spol sudionika

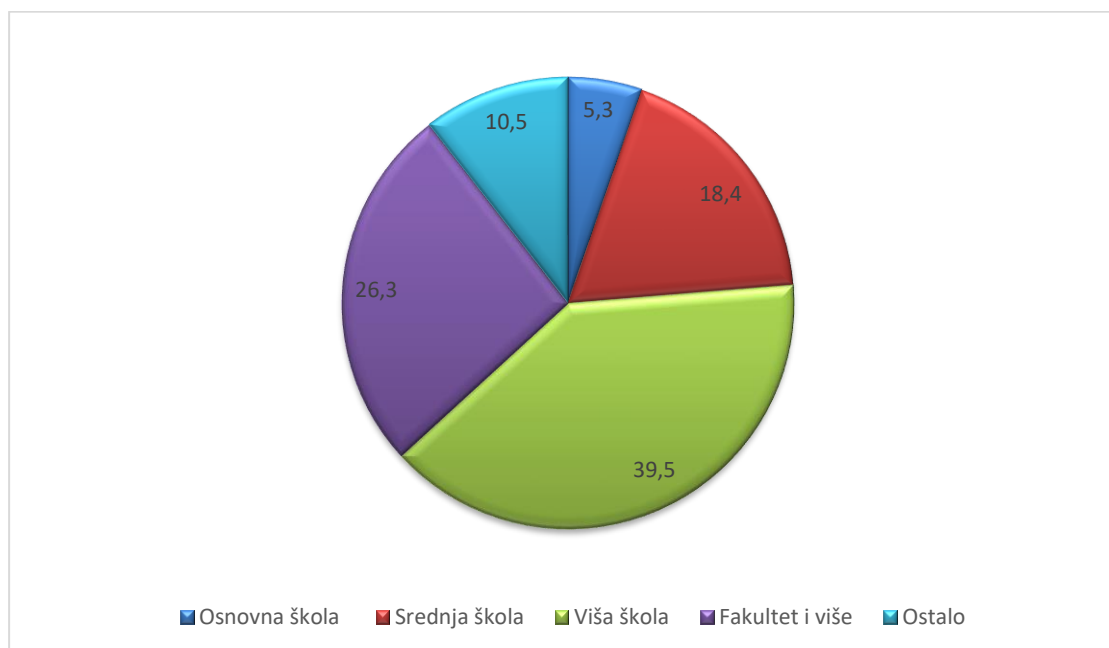

Izvor: vlastita izrada autora prema podacima dobivenim anketnim upitnikom

Drugo pitanje odnosilo se na spol sudionika. Analizom dobivenih podataka utvrđeno je sudjelovanje 47 ženskih sudionika (62,7 %) i 28 muških sudionika (37,3 %) dok se jedna osoba nije izjasnila o spolu.

Treće pitanje odnosi se na stručnu spremu sudionika ankete.

Grafički prikaz 4. Stručna sprema sudionika

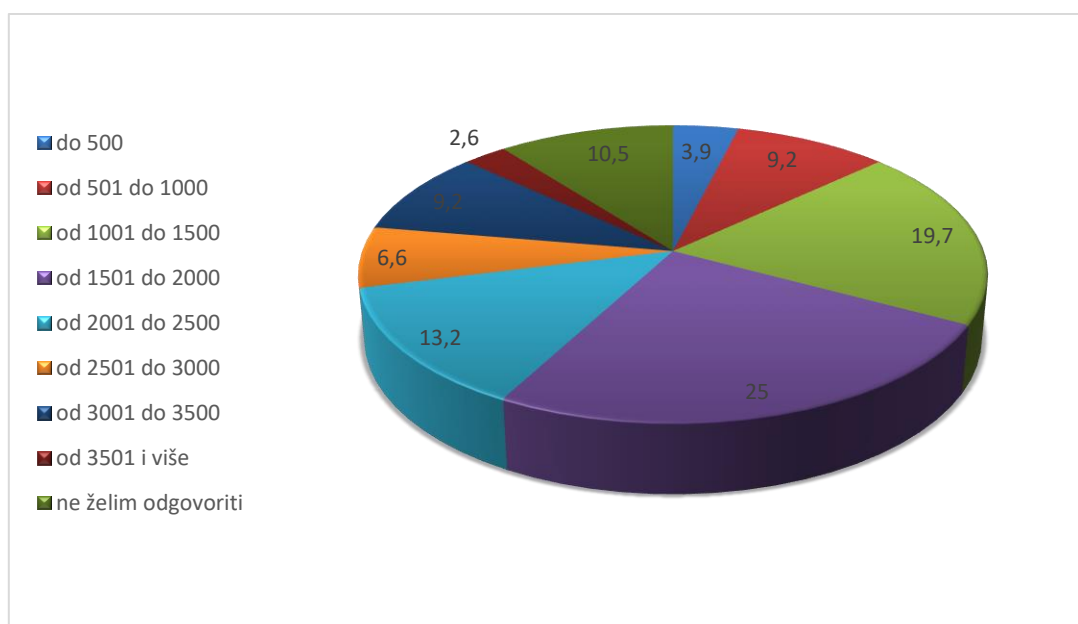

Izvor: vlastita izrada autora prema podacima dobivenim anketnim upitnikom

Analizom dobivenih podataka može se konstatirati da je od ukupnog broja sudionika hodočašća njih 30 (39,5 %) visokog obrazovanja (baccalareus), njih 20 (26,3 %) ima visoku stručnu spremu, a sa srednjom stručnom spremom je 14 (18,4 %) sudionika. Osmam sudionika (10,5 %) izjasnilo se pod „Ostalo” dok je s osnovnom školom sudjelovalo samo četiri (5,3 %) ispitanika.

Četvrto pitanje odnosi se na visinu mjesečnih primanja sudionika.

Grafički prikaz 5. Visina mjesečnih prihoda sudionika

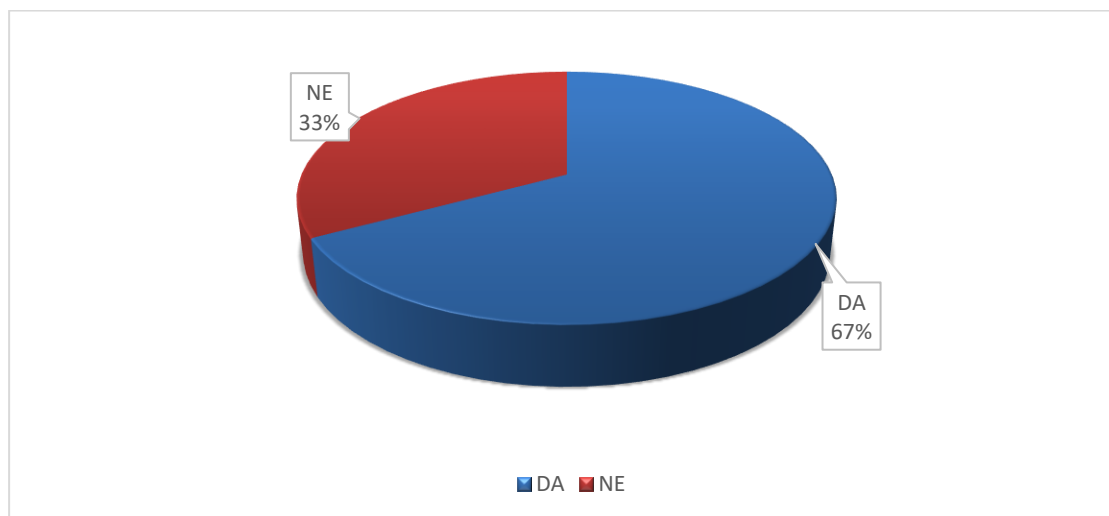

Izvor: vlastita izrada autora prema podacima dobivenim anketnim upitnikom

Na pitanje o visini mjesečnih primanja u kućanstvu sudionici su imali ponuđeno devet odgovora. Prema grafikonu, vidljivo je da 15 (19,7 %) sudionika ima mjesečna primanja između 1001 i 1500 eura. Po 10 (13,2 %) sudionika ima primanja od 2001 do 2500 eura, zatim sedmero (9,2 %) od 3001 do 3500 eura i u kategoriji od 3501 i više eura je 19 odnosno 25 % sudionika. Pet (6,6 %) sudionika ima između 2501 i 3000 eura, a manje od 500 eura mjesečno ima tri (3,9 %) sudionika. Dva (2,6 %) sudionika imaju 3501 i više eura mjesečnih primanja dok na ovo pitanje nije željelo odgovoriti osam (10,5 %) sudionika.

Peto pitanje odnosi se na sudjelovanje u hodočašću.

Grafički prikaz 6. Odaziv sudionika na hodočašće

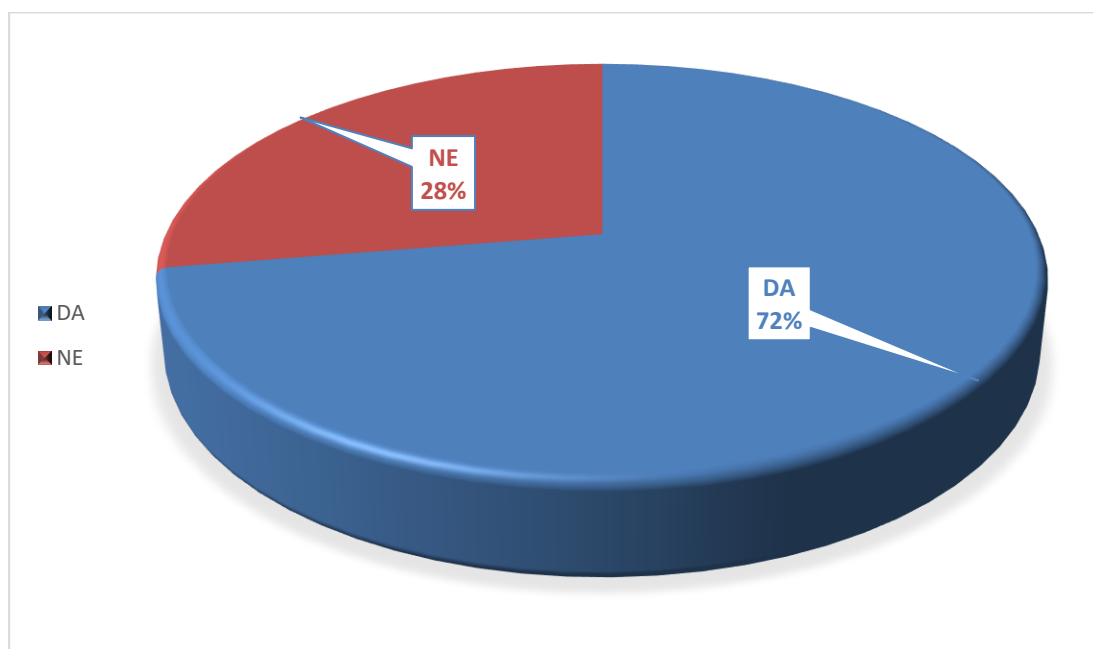

Izvor: vlastita izrada autora prema podacima dobivenim anketnim upitnikom

Analizom dobivenih podataka utvrdili smo da je veći broj sudionika, njih 51 (67,1 %), bio na nekom od hodočašća dok je 25 sudionika, odnosno (32,9 %) odgovorilo da nije bilo ni na jednom hodočašću.

Šesto pitanje odnosi se na sudjelovanje na Putu svetoga Jakova.

Grafički prikaz 7. Sudjelovanje sudionika na Putu sv. Jakova

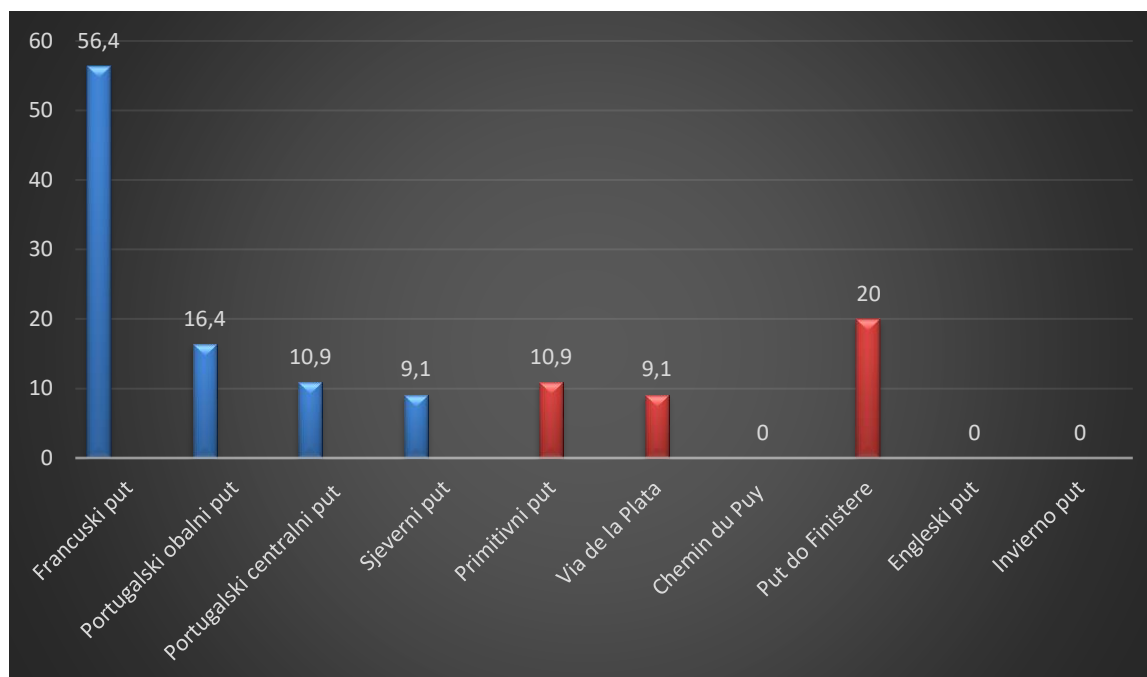

Izvor: vlastita izrada autora prema podacima dobivenim anketnim upitnikom

Sudionicima je postavljeno pitanje jesu li bili na Putu sv. Jakova. Od 76 sudionika, njih 55 (72,4 %) odgovorilo je pozitivno, a 21 (27,6 %) sudionik nije bio na ovom hodočašću.

Sedmo pitanje odnosilo se na odabranu rutu hodočašća.

Grafički prikaz 8. Odabrana ruta hodočašća

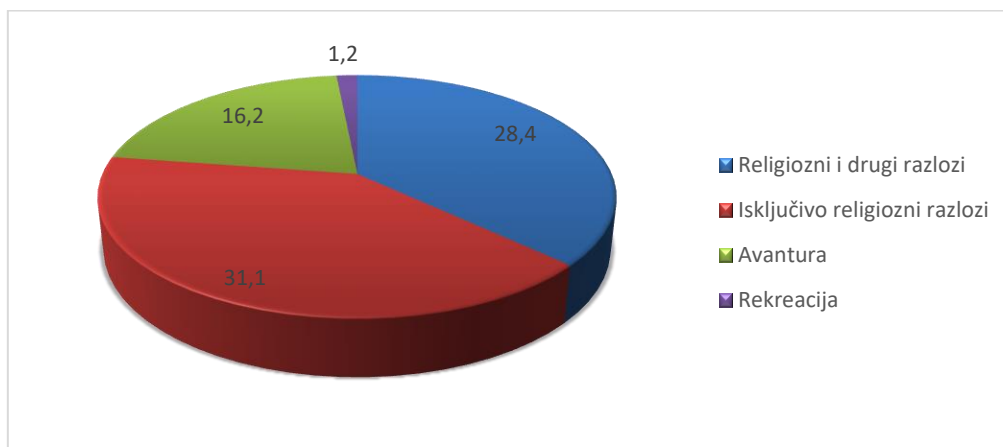

Izvor: vlastita izrada autora prema podacima dobivenim anketnim upitnikom

Grafikon prikazuje popularnost, odnosno izbor ruta Puta sv. Jakova. Najveći broj sudionika, njih 31 (56,4 %), bilo je na Francuskom putu. Slijedi Put do Finisterre koji je prošao 11 (20 %) sudionika. Portugalski obalni put prošao je devet (16,4 %) sudionika. Portugalski centralni put i Primitivni put prošao je po šest (10,9 %) sudionika dok je Sjeverni put i Via de la Plata prošao po pet (9,1 %) sudionika. Nitko od sudionika nije prošao ponuđene putove Chemin du Puy u Francuskoj, Invierno i Engleski put.

Osmo pitanje odnosilo se na motiv odlaska na Put svetoga Jakova.

Grafički prikaz 9. Motivi hodočašća sudionika

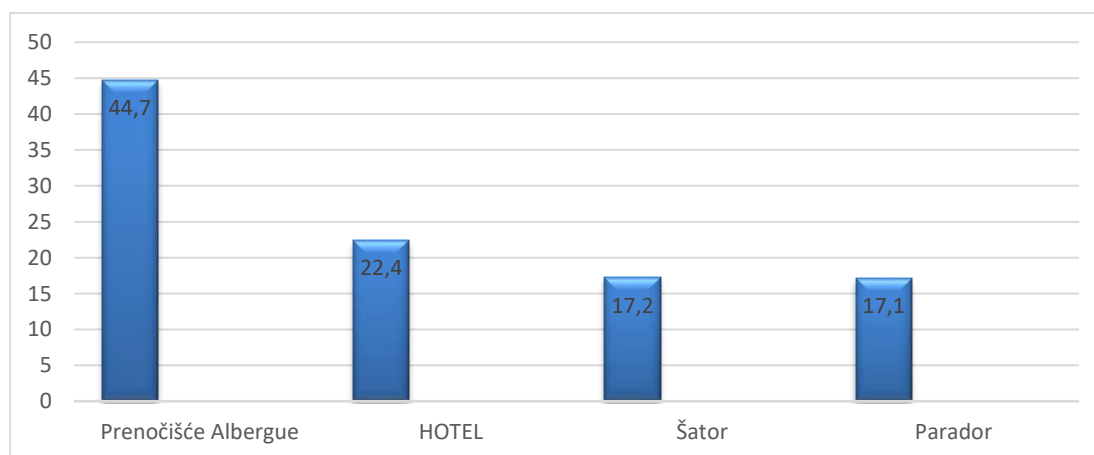

Izvor: vlastita izrada autora prema podacima dobivenim anketnim upitnikom

Naredno pitanje odnosilo se na motive odlaska na Camino. Zbog isključivo religioznih razloga na hodočašće su se odlučila 23 (31,1 %) sudionika. Kombinacija religioznih i drugih razloga bila je motiv za 21 (28,4 %) sudionika. Zbog rekreativnih motiva na put je pošlo 18 (24,3 %) sudionika, dok je avantura kao motivator bila razlog za 12 (16,2 %) sudionika.

Deveto pitanje odnosilo se na odabir smještaja sudionika.

Grafički prikaz 10. Odabir smještaja sudionika

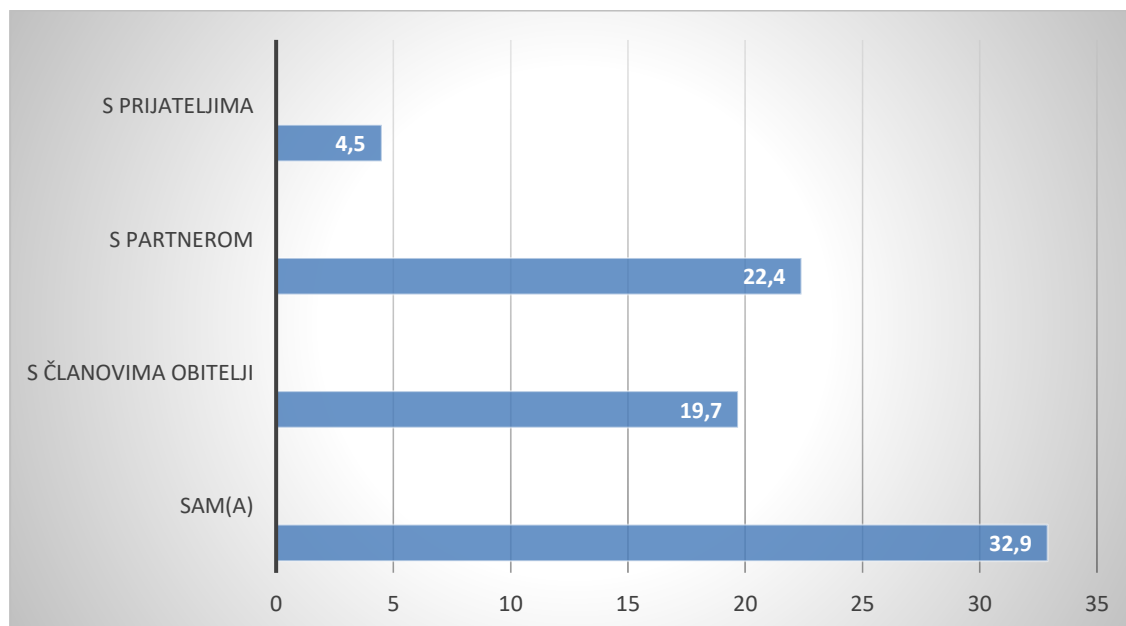

Izvor: vlastita izrada autora prema podacima dobivenim anketnim upitnikom

Izbor smještaja predstavlja zanimljivost. Najpopularniji oblik smještaja, odnosno prenoćišta odabralo je 34 (44,7 %) sudionika. U hotelima je odsjelo 17 (22,4 %) sudionika. Slijedi njihova skuplja inačica, *paradori*, te skromnija opcija smještaja u šatoru za što se odlučilo po 13 (17,1 %) sudionika.

Deseto pitanje odnosilo se na odabir pratnje na hodočašću.

Grafički prikaz 11. Pratnja na hodočašću

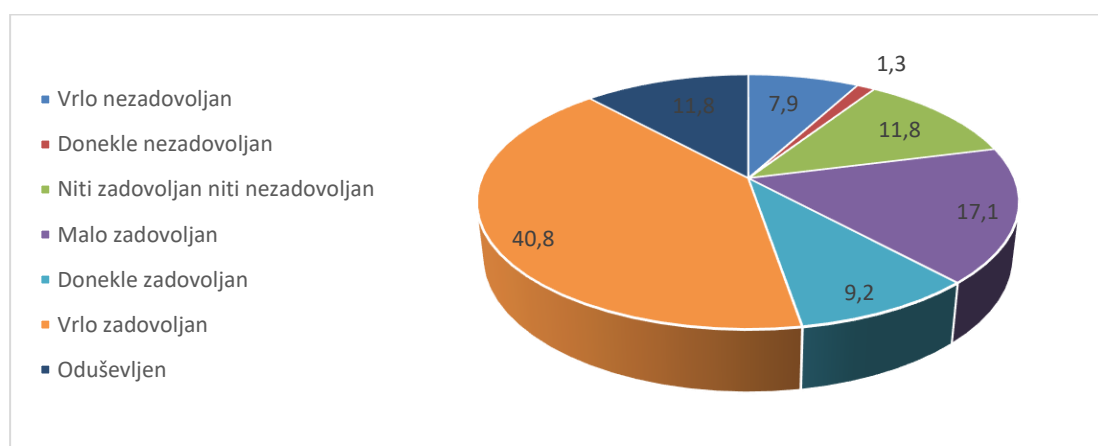

Izvor: vlastita izrada autora prema podacima dobivenim anketnim upitnikom

Grafikon pokazuje kako je najviše sudionika, njih 25 (32,9 %), putovalo samo. S prijateljima je hodočašće prošlo 20 (26,3 %) sudionika, s partnerom 17 (22,4 %), a s članovima obitelji 15 (19,7 %) sudionika.

Jedanaesto pitanje odnosilo se na ocjenu zadovoljstva doživljajem sudionika.

Grafički prikaz 12. Ocjena zadovoljstva doživljajem

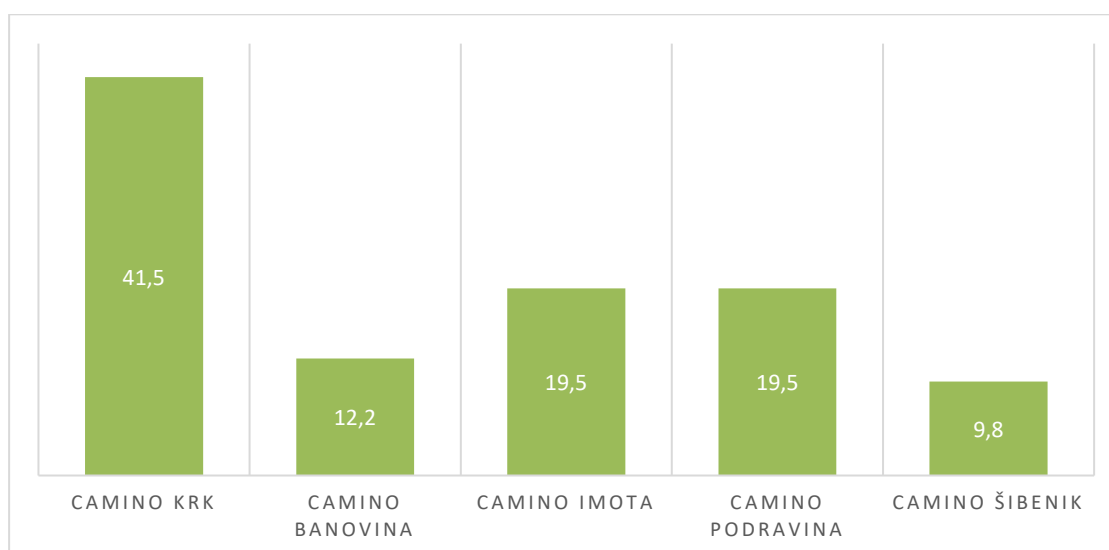

Izvor: vlastita izrada autora prema podacima dobivenim anketnim upitnikom

Grafikon prikazuje razinu zadovoljstva sudionika. Najviše sudionika, njih 31 (40,8 %) odabralo je odgovor vrlo zadovoljan. Odgovor malo zadovoljan odabralo je 13 (17,1 %) sudionika, niti zadovoljan niti nezadovoljan i oduševljen odabralo je po devet (11,8 %) sudionika, donekle zadovoljno je sedam (9,2 %) sudionika, vrlo nezadovoljno je šest (7,9 %) sudionika, a donekle nezadovoljan je jedan (1,3 %) sudionik.

Dvanaesto pitanje odnosilo se na odabir Camino ruta u Hrvatskoj.

Grafički prikaz 13. Odabir Camino ruta u Hrvatskoj

Izvor: vlastita izrada autora prema podacima dobivenim anketnim upitnikom

Posljednje pitanje odnosilo se na hrvatske inačice Camina. Iz istraživanja proizlazi da je najveći broj, odnosno 17 (41,5 %) sudionika prošlo najstariju hrvatsku rutu Camino Krk. Po osmero (19,5 %) prošlo je Camino Imota i najnoviju Podravsku rutu. Pet (12,2 %) sudionika prošlo je Camino Banovina, a četiri (9,8 %) Camino Šibenik.

8. INTERVJU SA SUDIONIKOM HODOČAŠĆA

Za potrebe rada napravljen je intervju s prof. dr. sc. Vatroslavom Horvatom – Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Profesor Horvat je kineziolog po struci, koji je u tri navrata bio na Putu svetoga Jakova. Cilj intervjuja odnosio se na iznošenje osobnog iskustva i zapažanja na Putu svetoga Jakova te prijedloge u pogledu osmišljavanja različitih sadržaja društvenih aktivnosti ili aktivnosti sportske rekreacije na mjestima za prihvat hodočasnika/posjetitelja.

9.1. Kratka biografija

Nakon školovanja u Pedagoškom obrazovnom centru (XI. gimnazija) završava Fakultet za fizičku kulturu Sveučilišta u Zagrebu i postaje profesor TZK-a. Na Kineziološkom fakultetu brani magistarski rad „Motorička znanja djece predškolske dobi” (1998.) i doktorsku disertaciju „Relacije između morfoloških i motoričkih dimenzija te spremnosti za školu djece predškolske dobi” (2009).

Na početku je radio kao str. sur. na Fakultetu (1985. – 1987.), zatim pet godina kao profesor TZK-a u Kemijskoj i geološkoj tehničkoj školi u Zagrebu. Od 1992. je zaposlen na Učiteljskom fakultetu, od 2016. kao izvanredni profesor. Predaje kolegije Kineziologija, Kineziološka metodika, Programiranje u TZK-u i Antropološka obilježja djece predškolske dobi.

Bio je prodekan za razvoj i poslovanje (2013. – 2016.), pročelnik Odsjeka za predškolski odgoj (1998. – 2002.), voditelj izvanrednog studija (2000. – 2006.), ECTS koordinator (1996. – 2004.), član radne skupine MZOS-a za izradu predmetnog HNOS-a (1998). Od 2018. je pročelnik Odsjeka za rani i predškolski odgoj. Objavio je 35 radova na stranome jeziku. Dobitnik je Godišnje nagrade Hrvatske udruge kineziologa (2014) (<https://www.ufzg.unizg.hr/zaposlenici/vatroslav-horvat/>).

9.2. Intervju

Profesore Horvate, na kojim ste rutama Puta sv. Jakova dosad bili?

Prvi put sam Put sv. Jakova prošao najpopularnijom Francuskom ruta do Santiaga de Compostele i u produžetku do Finisterre. To je ukupno oko 900 km za što mi je trebalo 24 dana do Santiaga i još tri dana do Finisterre. Sljedeći put bio sam na ruti Primitivo dugoj oko 450 km. S obzirom na to da prolazi kroz brdovitije područje, malo je izazovnije. Treći put odlučio

sam se za Portugalsku rutu od Lisabona, dugu oko 700 km. Sve rute prošao sam ljeti, odnosno od sredine srpnja do sredine kolovoza. Bio sam, dakle, tri puta, a ove godine planiram ponovno otići i iskusiti jednu novu dionicu, onu na sjeveru odnosno Sjeverni put.

Koji su motivi Vašeg odlaska na Put sv. Jakova?

Moram priznati da sam prvi put otišao jer sam osjetio želju iskusiti taj izazov. Iz puke znatiželje, kako bih se na temelju vlastitog doživljaja upoznao s tim iskustvom. Nakon toga, drugi i treći put, otišao sam jednostavno na temelju dobrog iskustva i zadivljen nizom pozitivnih i lijepih trenutaka koje sam imao priliku doživjeti.

Jeste li se fizički pripremali za Put sv. Jakova?

Moram priznati da sam kondicijski u formi. No, naglašavam, za ovo iskustvo naprosto se ne možete pripremiti fizički. To svakodnevno hodanje u trajanju od 6 do 7 sati... Na putu sam sreo ljude za koje sam mislio da više neće napraviti ni dva koraka, toliko iscrpljeno su izgledali, da bih te iste ljude, za par dana, sreo na dionici 300 km udaljenoj od prvog susreta. Dakle, moj zaključak je kako je sve u glavi. Hoćete li završiti odabranu rutu ovisi o tome koliko ste sami motivirani.

Koliko je važna i kakvom opremom se valja opremiti?

Oprema podrazumijeva ono najosnovnije što možete ponijeti, a to su tri majice, ista količina donjeg rublja i tri para čarapa. Tu je i vreća za spavanje, kišna kabanica, a dobro dođu japanke za poslije hodanja. Najvažnije su, naravno, cipele za hodanje koje bi trebalo kupiti barem šest mjeseci ranije i dobro ih razgaziti.

Koliko ste zadovoljni infrastrukturom i organizacijom ruta?

Na temelju vlastitog iskustva, mislim da je Francuski put najbolje organiziran. To utječe i na njegovu pristupačnost u kontekstu cijena. Na svim rutama postoje tzv. općinski smještaji koji su daleko jeftiniji i ujedno najbrojniji upravo na spomenutoj ruti. Jedina mana je što se otvaraju u 13 sati i zatvaraju čim se popune, a predbilježbe se ne primaju. To u prijevodu znači pravu jurnjavu na putu za hodočasnike, posebno za one koji se drže budžeta. Postoje i privatni smještaji koji se mogu rezervirati, no to povećava cijenu smještaja.

Kada govorimo o troškovima, koliko iznose na dnevnoj razini?

Za smještaj na Francuskom putu, i želite li biti skromni, možete proći s 30 – 40 eura dnevno. To su, dakako, cijene koje ja pamtim od prije nekoliko godina. Oko 10 – 15 eura stoji smještaj, hodočasnički meniji možete dobiti za 10 – 15 eura. Ako uključite još neko piće i slično, troškovi naravno rastu.

Je li Camino u potpunosti ispunio vaša očekivanja? Ima li nešto što biste posebno izdvojili?

Recimo, za razliku od rutine i načina našeg života, zanimljivo je da tamo srećete ljude iz cijelog svijeta i da u nekima od njih, nakon što ste ih upoznali praktički prije pola sata, steknete prijatelja gotovo za cijeli život. U tih pola sata razmijenite kontakte i dogovorite posjet. Smatram da je to plod jedne pozitivne energije koju ruta ima i koju donose sami *pelegrinosi*. Kao profesoru, bilo mi je zanimljivo vidjeti brojne studente iz Koreje. Uočio sam kako su nosili po duple *Credenziale*, putovnice u koje skupljate pečate u smještajima duž ruta i na temelju njih dobivate Compostelu – potvrdu o hodočašću. Pitao sam ih zašto nose duple putovnice pa su mi objasnili da jedan primjerak imaju za sebe, za Compostelu, dok drugi primjerak predaju na fakultet i na temelju toga ostvaruju određene beneficije. Uglavnom, Put svetog Jakova prilika je da upoznate, uistinu, ljude iz cijelog svijeta, koji dolaze s različitim razlozima putovanja pa sve to predstavlja jednu veliku širinu i bogatstvo.

Kao kineziolog, mislite li da bi bilo preporučljivo organizirati nekakav oblik rekreacije ili društvenih sadržaja za sudionike Puta sv. Jakova na točkama gdje odsjedaju?

Nema rekreacije. Jedina rekreacija, kojoj težite nakon prehodanih sati i sati i niza kilometara pod nogama, je odmor. Najviše smo voljeli kad bismo u nekim smještajima naišli na stvarno minijaturne bazene pa posjedali uz njih i samo smočili noge u njima. Dobro, prošla bi možda neka aktivnost poput šaha ili neka druga koja zahtjeva minimalni napor, ali vjerujte mi da većina ljudi samo želi malo odmoriti. Podsjećam kako dan na Caminu, za većinu, počinje u šest sati ujutro jer se do osam sati mora izaći iz *alberga*. Većina ljudi želi iskoristi mrak koji u Španjolskoj bude do 7.30 sati kada je lakše „uloviti” nekoliko kilometara po hladu, a i kako bi do 13.30 sati stigli u željeni smještaj. Nakon par sati odmora, dovoljno je opet malo prošetati kako bi razgledali mjesto u koje ste pristigli, a sva su jako lijepa.

Jeste li imali nekih ozljeda?

Ne, ozljede nisam imao. Napominjem, najvažnija je dobra obuća. Simpatično je osvijestiti da po načinu hoda možete razlikovati domaće stanovništvo od ljudi koji su prohodali Camino. Sve njih bole Ahilove tetive, šepaju i odmah znate tko je *pelegrinos*, a tko nije. Također, sjednete li

i zatim poželite nekud krenuti, prvi koraci budu toliko teški i potrebno vam je nekih 50 metara da se noge ponovno zagriju.

Jeste li uočili neki nedostatak u smislu organizacije ili što Vam se općenito nije svidjelo?

Recimo, nije mi se svidjela velika gužva koja je prisutna na rutama u neposrednoj blizini Santiaga de Compostele, s obzirom na to da na odredbe Crkve možete prohodati svega 100 km da biste dobili Compostelu. To znači da se zareda veliki broj Španjolaca i tih zadnjih 100 km, prije Santiaga, pa gotovo nemate gdje spavati. Većina njih ne nosi ni osnovnu prtljagu jer postoje službe kojima je možete predati pa vas sačeka na planiranom mjestu smještaja, a vi lagano šecete. Na 20 km do Santiaga tako sam umalo ostao bez smještaja koji su svi redom bili popunjeni. Srećom, domaćini su i tome doskočili pa postoje *alberzi* koji primaju isključivo one koji su prošli najmanje 500 kilometara.

9. ZAKLJUČAK

Turizam i psihologija... i motiv putovanja međusobno su povezani. Psihološki procesi uvelike utječu na ponašanje turista. Promatranjem psiholoških procesa može se uočiti razlika u ponašanju, željama, mišljenju, ambicijama. Provedeno istraživanje pokušalo je proširiti razumijevanje i tumačenje motivacije, dostupnih novčanih sredstava, postojeće ponude hodočasničkih ruta Europe i Hrvatske za daljnji razvoj turizma, kao značajne gospodarske grane.

Hodočašće se odnosi na putovanje provedeno iz vjerskih motiva. Iako pojedini hodočasnici odlaze na hodočašće bez posebnog plana, mnogi od njih češće traže određeno mjesto koje je posvećeno i predstavlja povezivanje s božanstvom ili nekom drugom svetom ličnošću. Put svetoga Jakova tu ima važnu ulogu jer kroz stoljeća predstavlja važan hodočasnički izazov. Čini ga popularna mreža hodočasničkih ruta pa svi putovi koji započinju na različitim mjestima u Europi završavaju u Santiagu de Composteli.

Budući da se hodočašće svetom Jakovu može organizirati u mjestima u kojima se nalazi crkva posvećena ovome omiljenome svecu, ruta Puta svetoga Jakova u Hrvatskoj postoji na otoku Krku, na području Banovine, Dalmatinskog zaleđa, u Šibeniku te na području Podravine.

Iz analize provedenog istraživanja, nameće se zaključak kako se na hodočašće Put svetoga Jakova odlučuje sve veći broj hrvatskih građana. Motivi odlaska na Put svetoga Jakova razlikuju se od putnika do putnika. Camino je u povijesti bio religiozno hodočašće do grobnice Svetog Jakova pa i danas mnogi ljudi (oko 25 %) još uvijek hodaju Putom iz vjerskih ili duhovnih razloga. Mnogi hodočasnici hodaju kako bi se povezali i otkrili dublji smisao života, odnosno kako bi se duhovno povezali s prirodom ili sa sobom te kako bi hodajući pronašli odgovore na duboka pitanja. Motivi, izbori i dosadašnja praksa, ako je suditi prema rezultatima provedene ankete, pomalo se razilaze jer, u novije vrijeme, hodočašća sve češće predstavljaju oblik kulturnog turizma.

Više od polovice sudionika (72,4 %) bilo je na Putu svetoga Jakova. Prema dobi rezultati istraživanja ukazuju na to da se na ovo hodočašće najčešće odlučuju ljudi stariji od 36 godina i dolaze iz razreda osoba s iznadprosječnim mjesečnim primanjima kućanstva. Najveći broj sudionika (56,4 %) bio je na najpopularnijoj ruti puta, Francuskom putu. Izborom putnika slijedi ga Portugalski centralni put. Prema službenim podacima ureda hodočasnika u Santiagu de Composteli i rezultatima ovog istraživanja, dolazi i do promjene motiva odlaska na Camino. Naime, podjednaki broj sudionika (32,1 %) otišlo je na Camino zbog isključivo religioznih razloga, a isti broj ljudi zbog rekreativnih motiva.

U kontekstu smještaja, najpopularniji oblik smještaja – prenoćišta odabrala je gotovo polovica (44,7 %) sudionika. Slijedi smještaj u hotelima te njihova skuplja inačica, *paradora* te skromnija opcija smještaja u šatoru za što se odlučilo po 13 (17,1 %) sudionika. To valja povezati s ranije iznijetim podatkom o raspoloživosti potrebnih novčanih sredstava što je jedan od preduvjeta da bi se realizirao motiv odlaska na turističko putovanje. Podatci ukazuju i na značajan potencijal postojećih ruta Camina u Hrvatskoj, koje je većina (51,9 %) sudionika obišla, za daljnji razvoj turističke ponude Republike Hrvatske. Najveći broj sudionika (41,5 %) je prošlo najstariju hrvatsku rutu Camino Krk. Po osmero (19,5 %) prošlo je Camino Imota i najnoviju Podravsku rutu. Pet (12,2 %) sudionika prošlo je Camino Banovina, a četiri (9,8 %) Camino Šibenik.

Uz sve vrijednosti kojima Put svetoga Jakova obiluje, važno je ljudima i dalje ukazivati na činjenicu kako smisao hodočašća nije samo u pogledu fizičkog odricanja i napora, već je često put prema samospoznaji i pronalaženju vlastitog mira, sreće i ispunjenja te danas sve učestaliji oblik sportske rekreacije.

Menadžment je iznimno bitan pri privlačenju sve većeg broja hodočasnika, a to su prije svega brošure i literatura s opisanim iskustvima sudionika. Kao dobar primjer možemo istaknuti dobro i vidljivo obilježenu rutu na otoku Krku, kao i opis rute na hrvatskom, engleskom i njemačkom jeziku koji stranim turistima približava informaciju o još jednoj mogućnosti aktivnog odmora na Krku.

Slika 1. Camino oznake na Krku

Izvor: vlastita izrada autora

10.LITERATURA

1. Breslauer, N. (2022). Sport i rekreacija u turizmu. Međimursko Veleučilište u Čakovcu, Veleučilište „Nikola Tesla” u Gospiću. str. 42 – 43.
2. Caminoways.com.(2023.) What are the Type of Camino Accommodation?. <https://caminoways.com/camino-de-santiago-accommodation> (14. 6. 2023.)
3. Camino Croatia. Camino u Hrvatskoj. <https://caminocroatia.com/hr/camino-u-hrvatskoj/> (29. 5. 2023.)
4. Coleman, S. M. (2019). Pilgrimage. <https://www.britannica.com/topic/pilgrimage-religion> (30. 12. 2022.)
5. Čavlek, N., Bartoluci, M., Kesar, O. i sur. (2011) Turizam – ekonomske osnove i organizacijski sustav, Zagreb: Školska knjiga.
6. Encyclopedia Britannica.com. <https://www.britannica.com/place/Spain#ref70257> (30. 5. 2023.)
7. Europska Komisija. Eurostat. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Tourism_statistics_-_top_destinations#Spain_was_the_top_foreign_destination_for_EU_residents_in_2019 (30. 5. 2023.)
8. Fodness, D. (1994), Measuring Tourist Motivation, Annals of Tourism Research, 21, str. 555–581.
9. Gerrig, R., i sur. (2012) Motivation: Understanding motivation. U: Gerrig, R. i Zimbardo, P. G., ur., Psychology and life: 2nd Australasian Edition. Melbourne: Pearson Education, str. 409.–413.
10. Guzik, H. (2020). What is a pilgrimage?. <https://www.nationaltrust.org.uk/discover/history> (2. 1. 2023.)
11. Knjižaraum.hr. <https://knjizaraum.hr/psihologija-u-turizmu/> (1. 1. 2023.)
12. Kesić, T. i Jakeljić, M. (2012). Utjecaj determinirajućih čimbenika na imidž turističke destinacije. Ekonomski pregled, 63(9–10), str. 486–517.
13. Leiper, N. (2000), Tourist, U: Jafari, J. (ur.) Encyclopedia of Tourism, London, New York: Routledge, str. 591.
14. Macs. Adventure. (2014.). History of the Camino de Santiago. <https://www.macsadventure.com/walking-holidays/camino-guide-to-the-camino-de-santiago/>(3. 6. 2023.)
15. Maslow, A. H. (1943), A theory of human motivation, Psychological Review, 50(4), str. 370.
16. McCabe, S. (2010), Consumer Roles in Marketing Communications: Consumer Motivation – Why? Marketing Communications in Tourism and Hospitality: Concepts, Strategies and Cases, Oxford: Elsevier, str. 1–33.
17. Murray, H. A. (1938), Explorations in personality. New York: Oxford Universit Press.
18. Oficina del Peregrino.(2023). <https://oficinadelperegrino.com/estadisticas-2/> (25. 5. 2023.)
19. Pearce, P. L. (1988), „The Ulysses factor: Evaluating tourists in visitor’s settings”, Annals of tourism research, Vol. 15, No. 1, pp. 1–28.
20. Pilgrim.es. Camino de Santiago routes. <https://www.pilgrim.es/en/routes/> (3. 6. 2023.)
21. Pirjevec, B. (1998), Ekonomska obilježja turizma, Golden marketing, Zagreb, str. 25.

-
22. Plangmarn, A., Bahaudin, G. M., Mohamed, P. (2012). Cultural Value And Travel Motivation Of European Tourists, *The Journal of Applied Business Research*, 28(6) str. 1295–1304.
 23. Santiago de Compostela. Hodočasničke rute do Santiaga de Compostele. <http://santiago-compostela.net/> (30. 12. 2022.)
 24. Santos, Xose M. (2022) „The Way of St. James in Religious Tourism Research”, *International Journal of Religious Tourism and Pilgrimage*: Vol. 9: Iss. 6, Article 11.
 25. Stokes, R. and The Minds of Red & Yellow (2018), *Think: Understanding Consumer Behaviour*. U: Hazekamp, R., ur., *eMarketing: The essential guide to marketing in a digital world*, 6, Cape Town: Red & Yellow , str. 27–29.
 26. Šegota, T. i Novčić, B. (2017) Čimbenici utjecaja na kupovno ponašanje turista. U: Silvar, I., Alerić, D. i Stankov U., ur., *Kupovno ponašanje turista*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile, Fakultet ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković”, str. 73–91.
 27. *Tourism and Hospitality Management*, Vol. 24, No. 1, pp. 197–211, 2018.
 28. Turistička zajednica Grada Krka. Camino Krk. <https://www.tz-krk.hr/hr/upoznajte-krcku-camino-rutu-i-njezine-brojne-znamenitosti> (29. 5. 2023.)
 29. Učiteljski fakultet u Zagrebu. Katedra za kineziološku edukaciju. <https://www.ufzg.unizg.hr/zaposlenici/vatroslav-horvat/> (8. 6. 2023.)
 30. Ujedinjeni narodi (2010). *International Recommendations for Tourism Statistics 2008*. New York: Ujedinjeni narodi.
 31. UNESCO. Konvencija o svjetskoj baštini. <https://whc.unesco.org/en/list/669/> (14. 6. 2023.)
 32. Vukonić, B. (1990). *Turizam i religija. Rasprava o njihovom suodnosu*. Zagreb. Školska knjiga.
 33. Vukonić, B. i Čavlek, N. (ur.) (2001), *Rječnik turizma*, Masmedia: Zagreb.

11. POPIS SLIKA, GRAFIČKIH PRIKAZA I TABLICA

Slika 1. Camino oznake na Krku.....	43
Grafički prikaz 1. Posjećenost ruta	27
Grafički prikaz 2. Dob sudionika	30
Grafički prikaz 3. Spol sudionika.....	31
Grafički prikaz 4. Stručna sprema sudionika	31
Grafički prikaz 5. Visina mjesečnih prihoda sudionika	32
Grafički prikaz 6. Odaziv sudionika na hodočašće	33
Grafički prikaz 7. Sudjelovanje sudionika na Putu sv. Jakova	33
Grafički prikaz 8. Odabrana ruta hodočašća	34
Grafički prikaz 9. Motivi hodočašća sudionika	35
Grafički prikaz 10. Odabir smještaja sudionika	35
Grafički prikaz 11. Pratlja na hodočašću.....	36
Grafički prikaz 12. Ocjena zadovoljstva doživljajem	36
Grafički prikaz 13. Odabir Camino ruta u Hrvatskoj.....	37
Tablica 1. Broj posjetitelja prema spolu.....	24
Tablica 2. Broj posjetitelja prema dobi	24
Tablica 3. Broj posjetitelja na temelju motiva	25
Tablica 4. Broj posjetitelja prema načinu putovanja.....	25
Tablica 5. Broj posjetitelja po mjesecima	26
Tablica 6. Broj posjetitelja po rutama Puta svetog Jakova	26
Tablica 7. Posjećenost prema nacionalnosti hodočasnika.....	28